

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

Ára: 500 Ft

2024. FEBRUÁR

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

25 éves a jászapáti Hétszínvirág Táncegyüttes

Fotó: Puyau Dániel

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

Történetét csak a neve őrzi – Mesterszállás.....	2-3. oldal	KÉPES RIPIORT	
Kisnépek elhallgatott történelme.....	3-5. oldal	A Jászapáti Néptáncegyüttes jubilumi műsoráról	16-17. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLI.....	6-8. oldal	MŰVÉSZ HÍRESSÉGEK A JÁSZKUNSAGBÓL	
EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL		Pege Aladár jazz-zenész története.....	18-20. oldal
Kántor Sándor, a Népművészet Mestere.....	9-12. oldal	Csengőd, a helytörténeti mozgalom példaképe.....	20-21. oldal
A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai I. rész		VISSZATEKINTŐ	
Szombathy Miklós főiskolai tanár, tanszékvezető.....	13. oldal	Györfi Sándor Galéria nyílt Karcagon.....	24-25. oldal
75 éves a Jászság lepkésze, Jászberény		KÉPES RIPIORT	
környékének természetkutatója.....	15. oldal	A 25 éves Hétszínvirág Táncegyüttesről és a Mákvirág	
		Gyermektáncegyüttesről.....	27. oldal

Történetét csak a neve őrzi – Mesterszállás

A nagykunsági, egykori kolbaz-széki (Kolbász-szék) kun települések között többet is találunk, amelyekről nem maradt fenn olyan írásos forrás, amelynek alapján történetéről részletesebb adatokhoz, egyáltalán adatokhoz juthatnánk. Közéjük tartozik Mesterszállás is, amelynek a 16. század első harmadának végéig írásos dokumentumok még a létezéséről sem tanúskodnak. 1558-ból ismerjük a Kolbaz-székhez tartozó települések listáját, melyben Mesterszállást is megemlítik. Györffy György szerint ez a lista nagyjából Mohács (1526) körüli állapotokat tükröz. Györffy véleményét megerősíti a mohácsi csatát követően Szapolyai Jánoshoz csatlakozott Szerémi György klerikus és író emlékirataiban. Mint írta, 1533 őszén János király Budáról Temesvárra érkezett, innen néhány nap után Lippára ment, majd Gyulán és Mesterszállás nevű nagykun falun keresztül Budára visszaérkezett. Mesterszállás első írásos említése egy 1551. július 23-án keltezett iratban található, melyben Castaldo tábornok I. Ferdinándtól kapott felhatalmazásával élve a falubirtokot „*az oda hajtandó ökreinek a legelője miatt, élete tartamára, megtartásra és birtoklásra*” Fráter György váradi püspöknek adományozta, akinek a birtoklása nem lehetett hosszú életű, hiszen Castaldo 1551. december 17-én a püspököt meggyilkoltatta. Mesterszállást 1559-ben Gyula várához csatolták, ettől kezdve annak fenntartására adózott. A gyulai vár eleste (1566) után újra az egri várnak adózott. 1578–79-ben az elidegenített kun falubirtokok jegyzékében sorolták fel, melyben arról tájékoztattak, hogy Ungnád Kristóf, 1569 és 1576 között egri főkapitány Rác István és Pethke Balázs tisztartóknak juttatta birtoklásra, melyet azok kifosztottak, 1577-ben pedig 8 ökörért 51 forintot beszedtek, az ökröket pedig maguknak megtartották. Ekkor még a település nem néptelenedett el véglegesen, mert az írták róla: „*Mégis mindazonáltal volnának ott jobbágyok néhányan.*” 1571-ben már a török is összeírta, s adózóvá tette. A szolnoki szandzsákban

a szolnoki náhijébe sorolták be a települést. Ekkor Szűcs Márton bíró mellett 29 férfi lakosát írták össze, emellett 29 házat és a templomot is. A 16. században Mesterszállás a közepes méretű nagykun települések közé tartozott. A legnagyobb szállásokon: Kolbazszállása, Kunhegyes és Karcagújszállás 59–9–55 házat írtak össze. Míg Marjalakán 56-ot. Ugyanakkor 10 olyan nagykun falu is volt, amely házainak száma csupán 15 és 26 között mozgott. Mesterszállással azonos vagy annál valamivel nagyobb méretű települést pedig nyolcat írtak össze.

Mesterszállás a 15 éves háborúban elnéptelenedett. 1607-ben Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem a „*teljesen elhagyott Mesterszállása nevezetű teljes és csorbítatlan falubirtokot*” a zsákai Csabay Péternek és Kontha Albertnek adományozta. Repiczky János tett közzé két 1572-ből való, Mesterszállásra vonatkozó adatot. Ekkor a lakóitól elhagyott településhez tartozó Körös szakasz halászatát öt tallérért Kecse Miklós nagytúri kunkapitány, legelőit pedig marháit táplálására ugyanő, Veres Mihály és Kodormány András ugyancsak túri lakosokkal vette bérbe. Mesterszállást később Kunszentmárton váltotta magához. 1799-ben még mindig puszta volt. Bedekovich Lőrinc szerint északról Öcsöddel, keletről és délről Mezőtúrral, nyugatról Békésszentandrásal és Öcsöddel volt határos.

Mesterszállásról eddig olyan régészeti dokumentumok, amelyek támpontként szolgálhattak volna a település kialakulására, annak időpontjára, nem kerültek elő. A hasonló adatokkal rendelkező Móróc kun szállásról még azt feltételezte neves középkoros régészünk, hogy feltehetően azért nem találunk a 16. századnál korábbi a településről írásos adatokat, mert az azt létrehozó kunok a legtovább folytatták nomád életmódjukat. Azonban ásatásának eredményei ezt a feltételezést sülyesztőbe küldték. Mesterszállással kapcsolatban hasonló előfeltételezések nem születtek. Azonban a helytörténeti irodalomban az 1930-as évektől tartotta magát azon elképzelés, miszerint a település elnevezése kapcsolatban lehet azzal a 12 sátorlakó kunnal, aki 1347-ben átköltözhetett Becsei Töttös ajtónálló mester, visegrádi várnagy és pilisi ispán az oklevélben meg nem nevezett birtokára, köztük az egyik Mesther nevű sátorlakó kun lehetne a névadó, Mesterszállás pedig Becsei

Töttös adománybirtoka. Sajnos azonban bármennyire is látványos az imént említett felvetés, semmi sem bizonyítja, még feltételezése is több mint kétséges.

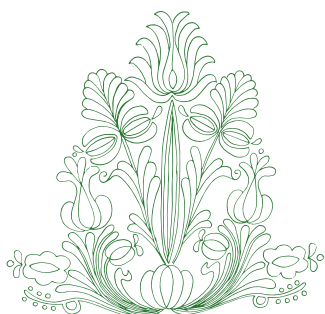
A 12 jurtában lakó (filtreas domus habentes – filtreas = szőrből, nemezből való) kun a Csertan nemzetség kapitánya Köncseg (Comes Kumcheg Capitaneus Comanorum generationis Chertan) fősege alá tartozott. A kun nemzetségfő rangját a latin szövegben a comes (bíró, ispán) kifejezés jelölte. Becsei Töttös ajtónálló rangját a magister janitorum regalium, visegrádi várnagy rangját a Castellanus de Wysegrad, míg Pilisi ispán rangját a Comes pylisyensis kifejezés jelölte. Tehát Becsei Töttös mint megyésispán comes volt, mint királyi ajtónállómester pedig magister.

Az utóbbi évtizedek kutatásai, különösen Zsoldos Attila munkássága alapján ma már tisztán látjuk a comes és a magister méltóságok kialakulását. A bátyja halálát követően királlyá koronázott II. András megörökölte Imre királyi tisztségviselőit (comes-ek) Ebben a helyzetben szüksége volt olyan közvetlen munkatársakra, akikben feltétlenül megbízhat. Ezt a célt szolgálta az udvari tisztségek rendszerének kifejlesztése, és viselőik bárói rangra emelése. Amint Zsigmond Attila konstatalta, a két bárócsoport tagjait, már mint, hogy kiben bízik feltétlenül a király és kiben nem, tisztségük elnevezése is elhatárolta egymástól. Az udvari méltóságok létrehozásakor mi sem lett volna egyszerűbb, mint a már meglévő, s a királyi szolgálónépek egy-egy csoportját igazgató asztalnok, lovász, pohárnok és tárnok ispáni tisztséget valamint a királyi testőrséget irányító ajtónállók főnökét bárói méltósággá átalakítani, ehelyett azonban az új bárói méltóságok elnevezésére a mester (magister) kifejezést használták fel, hangsúlyozva az új bárók elkülönülését az ispánnak (comes) nevezett másik csoporttól. A II. András által elnevezett új rendszer, a kétféle tisztség elnevezésbeli megkülönböztetése a későbbi évszázadokban is fennmaradt. Csak példaképpen említjük, IV. Béla uralkodása idején az országtanács tagjai közé tartozott a tárnok-, lovász-, asztalnok- és pohárnokmester. V. István ifjabb király, miután apjával, III. Bélával megosztották az országot, 1267-ben ajtónálló mesterének (Magister Andreas Janitor noster) Aranylábú-Bács falut adományozta.

A fentiek tudatában már csak egy igen lényeges kérdésre szükséges válaszolnunk, lehetnek-e a kun előkelők között a király mellett szolgálatot teljesítő mesterek? Véleményünk szerint igen, még ha konkrét adatokkal nem is rendelkezünk. Arra vonatkozóan mégis vannak, hogy a király környezetében kunok is voltak. Bizonyíték erre vonatkozóan a Képes Krónika címlapja, mely az előkelők egy részét keleti öltözetben és felségjelvényekkel ábrázolja. I. Lajos uralkodása idejéből ismerjük, hogy 1471-ben a király országa valamennyi törvénykezési tisztségviselőjének megtiltott, hogy a Könccseg nemzetségbeli Fekete Miklós fia László királyi madarász kunkapitány és a kapitánysága alá tartozó kunoknak személye és vagyona felett törvényt tartsanak. Vagyis a továbbiakban László királyi madarászhoz tartozó valamennyi kun felett csak a kunok bíraskodhatnak. Ez az oklevél a hátoldalán levő felirat szerint Nagypói János kunkapitány birtokában volt. Nagypói János Nagypói László fia volt, Nagypói László pedig azonos kellett legyen a Könccseg nemzetségbeli Fekete Miklós fia László királyi madarással és kunkapitánnyal. Nem kétséges, hogy a vérrokonság alapján kerülhetett Nagypói János birtokába a kérdéses oklevél. Fekete Miklós fia László és rokonsága nagy becsben lehetett a király környezetében, ezért is változtathatta magánbirtokká Kétpó kun szállást.

A fentiek alapján ugyan feltehetően soha nem fogjuk megtudni, hogy ki lehetett az a mester, akinek titulusa településének nevét adta. Miután semmi okunk nincs kételkedni, hogy a 13–24. századok folyamán ne tartózkodhattak volna kun előkelők a király környezetében, feltehetően alappal feltételezhetjük, hogy Mesterszállás nevét egy, valamikor a királyhoz közel álló, főrangú kun, egy mester nevééről kaphatta, kinek rangján kívül nevét sohasem fogjuk megtudni.

Dr. Selmeczi László régész

Kisnépek elhallgatott történelme

Immár két évtizede magunk mögött hagytuk a világháborúkkal, rendszerváltásokkal és gazdasági válságokkal terhes 20. századot. A ma élő legidősebb korosztály még emlékezik nagyszülei *első világháborús* történeteire. Nagyapáink ott voltak Szabács vár ostrománál és más délvidéki csatáiban, majd a Piavei csatában, ami után hol gyalog, hol szekérrel igyekeztek haza a szülőföldre. Mások a keleti hadszíntéren, majd orosz fogságban találták magukat.

A hazaérkezők itthon további háborúskodással találkoztak, amit egy rövid átmeneti rendszerváltoztatási próbálkozás, a *tanácsköztársaság* 133 napja követett. A háborúskodást lezáró *trianoni békekötés* azonban az egész nemzetet megrázta. A nagyhatalmak döntése következtében az ország kétharmadát elveszítette Magyarország. Más államokhoz csatolták a Kárpátokat megannyi érc- és egyéb ásványlelőhellyel, a történelmi városokat, tájegységeket, népcsoportokat Északon, Délen, Keleten és Nyugaton. Az ország elvesztette népességének döntő többségét. Maradt tehát a Csonka-Magyarország 94 km²-en 10 millió lakossal. Ezután jött a nagy gazdasági világválság az 1929–32. években. Ezzel is megküzdöttek elődeink. Alig maradt másfél évtized a paraszti gazdaságok helyreállítására, az ipari-kereskedelmi kapcsolatok normalizálására, a családi és közösségi élet zavartalan működésére. Ez a generáció megpróbálta a hagyományban gyökeresített parasztpolgári értékrendet helyreállítani, és aszerint élni. Igaz, a szemléletben némi változás következett be. Ennek a generációnak már nem született 8–12 gyermeke, csak 3–4. Az egészségügy fejlődése lehetővé tette, hogy megszűnjenek a nagy járványok. A kor embere azonban a családtervezésnél figyelembe vette a családi gazdaság eltarthatóságának határát. A nagyhatalmak azonban ismét beleszóltak az országok életébe. A világhatalmi törekvések ismét Európát vették célba. Jött a *második világháború*. A nagyhatalmak összecsapására a középeurópai kisnépek országainak átgázolásán vezetett az út.

Nagyapáink gyerekei, tehát a mi szüleink ugyancsak ifjú korukban kerültek a harcmezőre. A magyar hadsereg katonáinak emlékezései csak mostanában kerülnek nyilvánosságra. Erről hamarosan olvashatnak az Emlékezés határon innen és túl című könyvünkben. Az egykori túrkevei fiatal Beregszászi Sándor szakaszvezető, 12-es oldalszámú, Messerschmitt 109-es típusú vadászgépének törzsét 2023. október 26-án emelték ki a Balaton medréből. Hősi halottunkra, a pilótára Túrkevén 2024 júliusában a 80. születésnapján emlékezünk majd.

Az emberi áldozatokon túl a társadalmi rendszer nyugalma is áldozatul esett. Az ország vezetői és tőkeerős családjai elhagyták az országot. A helyi közösségek életének megnyugtató rendezése nem ment simán. A társadalmi rétegek átrendeződtek. Előfordultak hibák, téves lépések is. Így például Kunmadarason 1946-ban egyes lakosok megzavarták a község nyugalalmát. Ezen túl az is befolyásolta a település későbbi fejlődését, hogy az 1944 őszén a szovjetek elfoglalták az akkor épült magyar repülőteret, amelyet 1945-ben tábori repülőtéreként használtak.

A második világháború leverése után tehát a vesztes országok közé soroltak bennünket, így újabb nagyhatalom, a Szovjetunió befolyása alá kerültünk. Bár volt halvány törekvés egy demokratikus több pártrendszerű működésre, de a kisgazdapárt, vezetésével a jobb oldal nem bizonyult elég erősnek, így a külföldről is támogatott baloldal győzött. 1948 után az ország politikai vezetése az ő kezükbe került. Így a szovjet példa követése nyomta rá a bélyegét a magyarországi emberek életére.

A szovjet ún. „szocialista” demokrácia legfőbb jellemző vonása a társadalmi egyenlőség meghirdetése. Ennek eszköze volt a kulákküldözés, a magántulajdon közösségi tulajdonba vonása (államosítás, tévesztetés). Az egyházak mint a keresztény-hit terjesztői is felkerültek az ellenség listájára. Az ország élére a marxista-leninista elveket valló politikusok kerültek, akik hű kiszolgálói voltak a szovjetrendszernek. Így Magyarország és a többi középeurópai állam bekerült a szovjetek által uralt keleti zónába.

Az ország életében tehát a Rákosi korszakban a gazdasági és a társadalmi folyamatokat egy új társadalmi rendszer kiépítése határozta meg. Ebbe beletartozott a *kulákküldözés*. A második

világháború utáni években még talpra álló középparaszti réteg lett az első számú ellenség.

Mint a történelemből tudjuk, 1745-ben a Jászkunság települései visszavásárolták a szabadságukat és a kiváltságaikat. Ezt nevezzük redempciónak. A megváltási összeg vállalásában részt vevő lakosok földet és egyéb előjogokat kaptak. Ők lettek a redemptusok. Ez az áldoztvállalás és magatartás több mint két évszázadra meghatározta a helyi társadalom osztályszerkezetét.

Túrkevéen Kenéz Mihály 616 rFt-ot, Hajdu István 506 rFt-ot, Hajdu Benedek 484 rFt-ot, Mihályi János 484 rFt-ot, Györfi Miklós 440 rFt-ot, R. Kiss János 440 rFt-ot, Tohai László ugyancsak 440 rFt-ot fizettek be a megváltkozásba. Ők voltak a legnagyobb befizetők. 31-en fizettek 200 rFt-nál nagyobb összeget. Ez az összes befizetők 13,72 %-a. Túrkeve határának a megváltásában összesen 226 család vett részt 22-616 rFt-tal. Ők lettek a redemptusok. A túrkeveiek utódai közül 1950-ben 172 családot tekintettek kuláknak. Túrkeve lélekszáma 1949 és 1959 között jelentősen csökkent. 1.898-an költöztek el a városból.

A karcagi Liber Fundiban 690 név fordul elő. Itt tehát többen, de viszonylag kisebb összeggel (8-300 rFt) járultak hozzá a történelmi akcióhoz. A legnagyobb összeget Hegyalaki Mihály és István – 300 rFt, Soós Miklós és Márton — 300 rFt, Láposi István — 280 rFt, Szabó Karcagi Mihály — 270 rFt, Kun Aszeszor Péter — 260 rFt, Debreczeni György – 250 rFt, Sánta Gáspár — 250 rFt, Elek Mihály — 244 rFt, Sánta Mihály — 240 rFt, Kerekes Sámuel – 222 rFt, Mándoki István — 220 rFt, Győri Mihály 210 rFt, Bojti Nótárius István – 243 rFt, Aggod János – 231 rFt, Tóth András — 217 rFt, Kovács Igari János – 206 rFt, Varró Nótárius István 204 rFt, Kálmán Főbíró András – 202 rFt, Kise Benedek – 200 rFt, Mándoki András 200 rFt, Magyar János 200 rFt, Nagy Geszti János — 200 rFt, Pető Ferenc 200 rFt, Szabó Polgári Mihály — 200 rFt, Főbíró Emeri Szarka — 200 rFt, Szilágyi János — 200 rFt, Tóth Péterné — 200 rFt volt a befizetett összeg. A befizetők 4,68 %-a. Amint látjuk ebbe a csoportba tartoztak az akkori városvezetők (főbíró, jegyző) is. Sokan voltak azonban a kevesebb összeget befizetők. Tehát e társadalmi rétegbe tartozó családok többsége még a 20. század közepén is birtokolta ezt

az ősi just, Karcagon a redemptus utódok közül 1950-ben 271 gazdacsaládot tekintettek kuláknak. Az utóbbi listák azonban azt mutatják, hogy a leggazdagabbaknak ekkor már nem volt

Mikus Dezső egykori táborkulák emlékezett a gyerekkori keserű napokra

Fotó: Órsi Julianna

vagyonuk, vagy elköltöztek a településről. A városban ekkor már csak hat lakos nevében volt 100 holdnál több föld. Karcagról 1949 és 1959 között 1.546-an költöztek el.

földváltók: Csatári Mihály – 367 rénes Ft, Dús András – 354 rénes Ft, Nagy Gergely – 306 rénes Ft. A többség azonban 20–50 rénes forintot fizetett. Kunmadarason ekkor 200 rFt felett 10-en fizettek, ami 4,03 %-ot jelent. Így évszázadokon keresztül a kis és középbirtokosok voltak többségben a településen.

Kunmadarason 1950-ben 109 család került a kulák listára. A 20–76 katasztrális hold birtokkal rendelkezőket veték számba. Nekik összesen 3.852 katasztrális hold 175 ööl földjét írták össze. Közülük ekkor már 13-an átadtak az államnak összesen 771 katasztrális hold földet. (Összehasonlításképpen, hogy 1960-ban Kunmadaras összes földterülete 26.713 katasztrális hold volt. A mezőgazdasági népesség száma pedig 8.463 fő volt.)

Átnézve Kunmadaras 1947 és 1950 közötti községi jegyzőkönyveit, megállapíthatom, hogy a község vezetője, és így az egész község stabilitása megingott. Szinte évenként mondott le néhány tisztségviselő, vagy mondatták le, és hagyta el a döntéshozó testületet, sőt a települést. A földadó mellett rendszeresek voltak a beszolgáltatások, amelyek a parasztokat sújtották elsősorban. Ez a példa jellemző volt minden nagykunsági településre.

Megemlékezők a hortobágyi kényszermunka tábor bezárásának 70. évfordulóján

Fotó: Órsi Julianna

Kunmadarason a redempciós váltásban 248 család vett részt. Zömmel az ők leszármazottjai lettek gazdái a kunmadarasi határnak. A legnagyobb

Megbélyegezték, munkatáborokba küldték az osztályellenségnek számított személyeket, családokat. A kisparasztságot pedig téveszékbe tömörítették.

(Megjegyzem, hogy a kulákokat később sem vették be a szövetkezetekbe, csak az állami gazdaságokba.) Az Alföldön, különösen a Nagykunságon hozták létre az első mezőgazdasági mintagazdaságokat, és nyilvánították a településeiket termelősövetkezeti városokká. (Túrkeve, Karcag, Mezőtúr). Mind ezek után nem csoda, hogy 1940 és 1959 között Kunmadarason 1478-an elhagyták a települést.

Az 1950 és 1953 között működő internáló-, kényszermunka táborokról sokáig az érintettek kivételével alig tudtunk valamit. A történelem ezen titkáról csak lassan, több mint fél évszázad múlva hullott le a lepel. A hortobágyi munkatáborra való megemlékezést 2013-ban Kunmadarason legelőszőr Mikus István egykori kitelepített szervezte meg. A karcagi Borjúdüllő temetőbe emléktáblát helyeztek el. 2023. november 11-én a madarasiak ismét emlékezésre gyűltek össze. A szervező ezúttal Mikus Dezső kitelepített volt. A rendezők tablókiallítást állítottak össze Gazdag Imre gyerekkori keserű élményei és útmutatásai alapján. Mikus Dezső emlékező beszéde és egyéb, az emlékezést, a történelmi eseményt felidéző mondatok, versek nemcsak az egykori elszenvedők, de a mai ifjabb nemzedék számára is méltók és hasznosak voltak. Bízunk benne, hogy más nagykunsági települések is követik a madarasiak példáját.

1956-ban szintén volt egy kezdeményezés a rendszerváltásra Magyarországon. Ennek megvalósítására azonban nem volt elég ereje a társadalomnak. Pláne úgy, hogy a forradalom kitörése után 11 nappal szovjet csapatok szállták meg ismét az országot. Mindössze annyit említ meg, hogy Kunmadaras esetében történelmileg is jelentős tényező volt az 1944-ben épített repülőtér szovjet kezekbe kerülése 1956. november elején, amelyet 1991-ig szovjet katonai repülőtérként használtak. (Megjegyzem, hogy az atom-raktárunkban 1963 és 1990 között atomfegyvereket is tároltak.)

Ettől és más hátrányoktól való megszabadulás reményével kezdődött el Magyarországon az 1989/90-ben indult legújabb rendszerváltás. Ennek bemutatása sem jelen írás feladata. Majd a jövő elvégzi a történelmi értékelését. Mindenesetre itt, a 21. század elején bízunk benne, hogy most már nyugodt életet élhetünk. Gyerekeink, unokáink dolgoznak a jobb életkörülmények

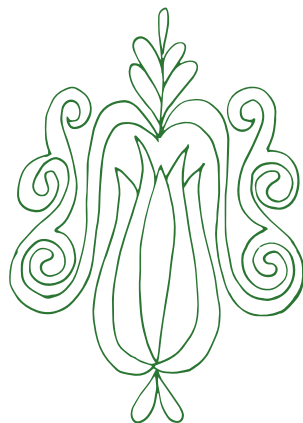
megteremtésén. Az ország vezetése a társadalmi rend és a gazdasági biztonság megtartása mellett a népesség fogyásának megállításán dolgozik.

Az utóbbi években azonban ismét veszélyek jelentkeztek. Előbb a pandémia, a gazdasági válság, majd a migráció. Úgy tűnik nem elegendő a kisországok erőfeszítései, ismét a nagyhatalmak akarják ránk kényszeríteni uralmukat és a globalizációt minden negatív következményeivel együtt. *Veszélybe kerültek a kisépek, azok kultúrája, a keresztény Európa. Az újabb világhatalmi rendszer áldozataivá válhatunk, attól pedig mentse meg az Isten.*

Dr. Örsi Julianna társadalomkutató

Források

- Kulák összeírások a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei levéltárában — A forrásra Bojtos Gábor hívta fel a figyelmemet, amelyet köszönök.
- A redempciós névsorokat a MNL Jász-Nagykun-Szolnok Megyei levéltárában Liber Fundi összeírások alatt találtam. Nyomatásban megjelent: Örsi Julianna: A jász-kun redempció gyakorlati megvalósulása és az azt segítő rendelkezések. In: Bellon Tibor-Örsi Julianna (szerk.): *A Jászkunság összefogása*. Tanulmányok a Jászkunság történetéből. 43–55. p., és Adattár – melléklet. Karcag Város Önkormányzata, 1996
- Örsi Julianna (szerk.): *Helytállás a hazáért, a családért* — Nagykunsági emlékek az első világháborúból. Alföldi Könyvtéka 12. kötet. Szolnok-Túrkeve, 2017
- Örsi Julianna (szerk.): *Emlékezet határon innen és túl* – Nagykunsági emlékek a második világháborúból Gondolat Kiadó, (megjelenés alatt)
- Oral history: Adatközlőimnek, emlékezőknek — Dr. Balogh Mariann polgármester, Dinya József magánygyűjtő, Laczkó Tóth Bertalanné, Mikus Dezső és a saját nagyszülei, valamint a karcagi rokonaim, nagykunsági ismerőseim — köszönöm az információkat.

VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK

De jó volna...

De jó volna újra gyermek lenni,
édesanyám karjában pihenni.
Karjaiban gyengén simogatna,
Meleg szíve biztonságot adna.

Virrasztott ő éjjel, nappal értem,
vigyázott rám, valami ne érjen.
Szíve gazdag, érzékeny a lelke,
elringatott minden áldott este.

Hogy bírta ő, a törekeny teste?
a gyermekéért életét temette.
Bús a szívem, itt maradtam árván,
anya nélkül, szülőföldem hátán.

Többé már nem hallok szavát?
Vérző szívemet bánat járja át.
Könnyeim hullnak a sírhalmára,
keresztet vetek anyám fejfájára.

Tajti-Hajós Sándor amatőr költő

Örökség

Elbújni a Nap elől, kötni fekete
kendőt,
Pici palántában tisztelni az erdőt.

Zománcos lábasban megfőzni
az ételt,
Jézussal együtt áldva az ebédet.

Elbújni a Nap elől, de kémlelni
az utat
Hús vízzel, csobbanón a kerek
kutat.

Vederbe, vályúba, hol-ezüstöt
öntve,
Árnyékból fénybe lépve,
mindörökre.

Elbújni a Nap elől, kötni fehér
kötényt,
Menyasszony ruhába a virágzó
kőkényt.

Őszhajú tündérek mosolyogva
intnek,
Kunhalmok álmai temetetlen
kincsek

Farmosi László amatőr költő

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLI. A gimnázium önképzőkörének tanárelnökei X.

A jászberényi főgimnázium magyar szakos tanárai egymást váltva, a 20. század első felében is feladatuk kapták az iskolai önképzőkör munkájának segítségét. Azaz változó számú tanévig ellátták a tanárelnök feladatát. 1869-től a diákok kezdeményezésére megalakult önképzőkörnek az 1930-as évek közepéig 17 tanárelnöke volt. Az 1936/37-es tanévben Borsányi József magyar-francia szakos tanár lett a vezető tanár.

Borsányi József 1968-ban

Borsányi József (1907–1990) 1907-ben Sárospatakon született. Ő volt a negyedik gyerek, és az első fiú a családban, s első generációs értelmiségi. Iskoláit szülővárosában végezte. Sárospatakon érettségizett. A debreceni egyetemen szerzett magyar-francia szakos középiskolai tanári diplomát. Az egyetemről lehetősége nyílt Franciaországba kijutnia. Párizsban a Sorbonne egyetemen és Besançonban több évig végzett tanulmányokat. Diplomával a kezében állástalan tanár volt. Végül Jászberényben kezdte tanári pályáját 1933-ban. Óraadó helyettes tanárként mind a két tantárgyát tanította. 1938-ban rendes tanári címet kapott.

Tevékenysége a gimnáziumban

A szakórák megtartása mellett kezdetől osztályfőnöki feladatot is ellátott, az ifjúsági könyvtár óre volt, és francia

társalgást vezetett évente több csoportnak is, a 3. és 4. osztályosoknak szavalóórákat tartott. A szavalóórákon gyakorolhatták a tanulók a helyes, tájshólástól mentes, irodalmi kiejtést, a szavalásra alkalmas költemények kiválasztásának módját, a költemény átérzését, a lecke-szerű felmondástól való szabadulást s a közönség előtti biztos, bátor fellépést.

Az iskolában minden évben tartottak bemutató órákat. Az 1936/37-es tanévben francia bemutató órára is sor került. Az év végi értesítőben erről a következőket rögzítették: „Borsányi József tanár VI. oszt. francia nyelvi bemutató órája a jegyzőkönyv értékes megjegyzéseinek tükrében mintaszerűnek látszik. Óraterve a kötelező óravázlatok terjedelmét messze meghaladja, igen gazdag tartalmú. Az óra természetes menete – minden egyéb jelessége mellett – külön dicséretet érdemel.”

Jászberényi Kir. kath. főgimnázium

Az 1996. évi Jászszági Évkönyvben jelent meg Boros Dezső és Pethő László Holló János vegyészprofesszorral készített interjúja. Holló János akadémikus, aki tanítványa volt Borsányi Józsefnek a következőket mondta: „A gimnázium nagyon magas színvonalú intézet volt. Ott volt például Borsányi József, a franciatanár. A Sorbonne-on végzett és csak franciául beszélt velünk.”

Az 1933–34-es tanévben a szülői értekezleten Miben segítheti a szülő az iskolát oktató és nevelő munkájában címmel tartott előadást.

A tanári testület több értekezleten foglalkozott azokkal a kérdésekkel, melyek a beszéd magyarosságának megővésével kapcsolatosak. Ily tárgyú előadásokat tartottak Borsányi József, Gyurmán Endre és Újvári Gyula tanárok – írják az 1933/34-es értesítőben.

Helyesírási felmérés a gimnázium 1. osztályában / Anyanyelvünk az iskolában című 1953/54-ben készített írása olvasható a Magyar Pedagógiai Irodalom 1990-ben kiadott 1951–54-es folyóirat-cikkek összesítőjében. Ez az írás szerepel Fónagy Iván és Péter Helyesírási hibák haszna (Helyesírási hibák néhány fonológiai tanulsága) című cikkének forrásanyagában.

Borsányi József az 1937. április 3-i emlékűnnepélyen méltatta néhai báró Wlassics Gyula, volt vallás- és közoktatásügyi miniszternek a Haza, a magyar kultúra körüli érdemeit.

Az irodai ügyvitelben is segédkezett. A jászberényi Tejszövetkezet jótékony-sági tejtűzóraizást kezdeményezett 1935. december 1-től. Ennek a lebonyolítást Borsányi József végezte.

Az önképzőkör vezető tanára

Az 1936/37-es tanév új feladatok elé állította, hiszen ő lett a megalakulásától kezdve sikeresen működő önképzőkör tanárelnöke. A Széchenyi István gróf Ifjúsági Önképzőkörnek 73 tagja volt, akik igen lelkesen, eredményesen dolgoztak. A rendes gyűléseken kívül három díszgyűlést tartottak. Október hatodikán az aradi vértanúkra, december 12-én Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel királyra, március 15-én az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hőseire emlékeztek.

1937. április 10-én a kultúrházban rendkívül sikeres és mulatságos műsoros délutánt rendeztek, mely alkalommal a Kultúrház – a szó szoros értelmében zsúfolásig megtelt. Sok műsorszám között nagy örömmel látta, hallgatta a közönség az évek óta szünetelő ifjúsági zenekar újbóli szereplését. A műsoros délutánt Balázs: Petőfi Egerben című egyfelvonásos hangjátéka zárta, ügyes megoldásként az énekkar a színpalák mögött énekelt az énekszámokat. Mindent összevetve, az ötletes előadás az intézet ifj. önképzőkörének emelkedett szellemét és Borsányi József tanár vezetése mellett megnyilvánult lelkes munkáját dicséri – olvasható a Jász Hírlapban.

A tanév során két pályatételt tűztek ki. *Hogyan rendezzem be a fűvészkertemet?* és *A Zagyva halfajai és a zagyvai halászat* címűeket. Egy-egy értékelhető dolgozatot díjaztak.

A tanári testület 10 P pályadíjat tűzött ki a hősök szobra előtt elmondandó beszéd vagy költemény jutalmazására. A kör tagjai közül négyen pályáztak. Egy beszédet jutalmaztak.

Kirándulások

A szülők anyagi helyzetét figyelembe véve az osztályok tanulmányi kirándulásain a várososnak és környékének, illetve Budapest megismerése volt a cél. Borsányi József a következő tanévekben kísérő volt valamelyik osztály félnapos vagy egynapos kirándulásán:

1934/35 VI. osztály Budapest Szépművészeti Múzeum, Nemzeti Színház. 1936/37 VI. osztály Eger történelmével és műemlékeivel, települési viszonyaival ismerkedés.

VIII. osztály Budapest Szépművészeti Múzeum, előadás az Operában 1937/38 VII. és VIII. osztály Budapest, a közforgalmi Repülőtéren a repülőgép rádióval való irányítását figyelték meg. 1939/40 II. osztály Budapest, Magyar Néprajzi Múzeum.

III. osztály Eger történelmi értékeinek megismerése.

1940/41 III. osztály Jász Múzeumban a helybeli történelmi értékek tanulmányozása; Eger történelmi emlékeinek megismerése.

A gimnáziumon kívüli tevékenysége

Őt is, mint a tantestület többi tagját, megtalálták a feladatok a város életében. A jászberényi Lehel Torna Kör főtítkárának választották, *Részt vett*

Jászberény város népszámlálási és közéleti munkálataiban.

A jászberényi Érseki Nőnevelő Intézetben rendkívüli tárgyként francia nyelvet tanított.

Népművelési előadásokat tartott, 1933-ban például *Franciaország és népe* címmel.

1933 és 1941 között tanította a jászberényi főgimnázium tanulóit. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1941. augusztus 1-i hatállyal a nagykállói magyar királyi állami gimnáziumhoz helyezte át.

Jászberény után

Verseyhy Ferenc Gimnázium, Szolnok

Pedagógiai cikkeket írt a helyi hetilapba, a Debrecen című napilapba. Sport és más témájú cikkei jelentek meg a Jász Hírlapban.

A tanári pályája a jászberényi évek után nagyon sokállomású volt. Hosszabb-rövidebb időre bízták meg egy-egy középiskolában való tevékenységgel.

A törökszentmiklósi gimnázium az 1940-es évek végén

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület tagja volt. Az oktatásért felelős minisztérium a francia nyelvi tanulmányi felügyeleti látogatásokkal bízta meg. 1947-ben Hajdúszoboszlón, 1948-ban Jászberényben, Nyíregyházán, Debrecenben járt tanulmányi felügyelőként.

1941. augusztus 1-től Nagykállóban a Szabolcs Vezér Gimnáziumban, 1942. szeptember 25-től a kisvárdai Gimnáziumban, 1943. szeptember és 1946. szeptember között Szolnokon a Verseyhy Gimnáziumban tanított.

1946. szeptember 13-tól Törökszentmiklóson az újonnan alakult gimnázium megbízott igazgatója lett. Az első tanévnyitó szeptember 15-én volt. A nevezetes évfordulóról (25 év, 50 év, 70 év) tudósított a törökszentmiklósi Hírlap. 2016-ban 70 éves a gimnázium. A községi gimnáziumtól a Bercsényi gimnáziumig című írásban Galsi Zoltán, a kollégium vezetője többek között a következőket írta: „Borsányi József alapító igazgató úr szavait szeretnénk idézni – örök példaként mindannyiunk épülésére –, amelyet az első tanévnyitón, 1946. szeptember 15-én mondott: Magyar szegénységünk lelki meggazdagodásunknak nyitott Törökszentmiklóson új otthont. Lelki meggazdagodásunkból kell felemelkednünk, térből, anyagiakból kevés áll rendelkezésünkre.” Tanított a községi általános iskolában heti 6 órában. Dolgozók gimnáziuma is indult, aminek vezetője szintén Borsányi József lett. A gimnázium elsőként érettségizett osztályának 40 éves érettségi találkozásán, 1990-ben Borsányi József is részt vett. Berettyóújfalu volt az újabb állomás, az Arany János Gimnáziumban dolgozott 1949-től 1965-ig, igazgatóhelyettes volt.

Arany János Gimnázium és Technikum, Berettyóújfalu

Borsányi József meghatározó és szellemi építője volt a ma már nagy iskolának. 2006-ban, a gimnázium 60 éves évfordulóján emlékére Borsányi József Tantermet avattak. „Volt tanítványai tollából több nagyon érdekes, olykor humoros történet, anekdota, legenda olvasható róla a 60. évfordulóra megjelent évkönyvben. Ezek bemutatják a pedagógust, a fáradhatatlan nevelőt, aki viselkedést, honismeretet is tanított minden tevékenységével(...)

Franciaságát a nyelvi biztonság és a rendkívüli szókincs, az igényes kifejezőképesség jellemezte. Amikor egy hivatalos francia küldöttség tolmácsa beteg lett, ő „ugrott” be helyette. Őszinte megdöbbenést és csodálatot váltott ki az a tény, hogy egy távoli, kiejthetetlen nevű városban egy 60 éves francia nyelvtanár fantasztikus szókincssel és irodalmi stílusban képes fordítani a mezőgazdasági témában. (...) a diákok (...) nagyra értékelték az ő személyét (még évtizedekkel az érettségi után is), (...) a kollégák is megkülönböztetett tisztelettel vették körül, s (...) a szülők (...) helyeselték nevelési törekvéseit. Neki valós tekintélye volt, nemcsak hivatali rangja. Az ő szemében nem volt szalonképes az a kolléga, aki leszólt a nehezen haladó diákok szellemi képességeit, aki nem vette tudomásul a halmozottan hátrányos helyzet számtalan buktatóját, aki indulatosan és meggondolatlanul igyekezett félelmet kelteni, aki könnyelműen dobálta az elégteleneket - egyszerűen, aki nem tisztelte tanítványjaiban az embert” - olvasható Szabó Ödönne Pedagógiai Arcképcsarnokbeli írásában. 1965 és 1968 között Szegeden a Ságvári Endre Gimnázium gyakorlóiskolai vezető tanára volt.

1970-ben Borsányi József Gyurkovits Árpáddal a Tankönyvkiadó megbízásából a nyolcadik osztály részére készítettek francia nyelvkönyvet, amit 5000 példányban adtak ki. Szegedi éve alatt a magyar-francia oktatási kapcsolatok ápolásáért a Francia Köztársaság magas állami kitüntetését kapta, és újra elutazhatott Párizsba.

Zárasként

Volt tanártársai úgy jellemezték, hogy zárkózott ember volt, magánéletéről, korábbi életútjáról csak nagyon keveset tudni. Arra emlékeztek, hogy puritán életet élt. Egy Berva motoros biciklivel közlekedett. A horgászat és a kertészkedés volt a kedvelt időtöltése.

Jászberényben ismerkedett meg Ságvári Klára tanítónővel, 1942-ben házasságot kötöttek, de 1950-ben elváltak. 2007-ben születésének 100. évfordulóján lánya, Borsányi Katalin matematika-fizika szakos tanár, Tarján Rezső-díjas informatikus segítette életének vázlatos bemutatását.

Ságvári Gimnázium, Szeged

Munkásságának további szakaszairól – sajnos – nincs információ. Borsányi József névvel sokszor találkoztam az írásra készülve, de nem a Tanár úrról volt szó.

Változatos földi pályáját 1990-ben 83 éves korában fejezte be Budapesten. Óriási, égi tantestületet alkotnak a több helyről érkezett tanárkollégáival. Egytértésben, békés nyugalomban mesélhetik földi életük történéseit. Bízom abban, hogy ezzel az emlékező és tisztelgő (bár hiányos) írással sokakban felidéződnek majd a Tanár úrral kapcsolatos emlékek.

Források:

Jászberényi Magyar Királyi Állami Főgimnázium Értesítőinek 1933 és 1941 közötti számai
Jász Hírlap 1933 és 1941 közötti számai
Boros Dezső-Pethő László: A szerencsés vegyészprofesszor - interjú Holló János akadémikussal, In: Jászsági Évkönyv, 1996.
Magyar Pedagógiai Irodalom - Folyóiratcikkek 1951-1954 (Budapest, 1990)
Községi gimnázium év végi értesítője, Törökszentmiklós, 1946
Szabó Ödönne, a berettyóújfalui Arany János Gimnázium igazgatójának írása Borsányi Józsefről In: Pedagógusok Arcképcsarnoka VI. kötet, 2007
Új Néplap, 1990. június (1. évf., 46-71. szám)
1990. június 15. 58. sz.
Az interneten található ismeretek, adatok és a képi anyag.

Csörgő Terézia ny. biológia-kémia szakos tanár

EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL

A művészet mestere, a mesterség művésze

Kántor Sándor, a Népművészet Mestere

„Gazdag, változatos, jelentős életmű a Kántor Sándoré. Gyűjteményes kiállítás a Múcsarnokban számadás is.”

„Kántor Sándor már 1953-ban az addigi munkássága elismerésül megkapta a „Népművészet Mestere” kitüntető címet.”

„Láttuk, hogy a brüsszeli világiállításra való felkészülés mily sok újat hozott művészetébe, majd a hatvanas évek eleje újabb fellendüléshez vezetett.”

Kántor Sándor népművészt ilyen, és ehhez hasonló újságcikkek vezették be a világhírű emberek közé. Elhatároztam, személyesen is megismerkedem vele.

A város közepétől hosszú, kanyargós út vezetett kifelé. Az utca két oldalán apró, kis kun házak kuporogtak, ezektől alig különbözött a Bethlen Gábor út 10. szám alatti, hacsak abban nem, hogy a járda mellett agyagbuckákat lehetett látni. Csupán a kapun lévő tábla sejtette velünk, hogy itt lakik, akit keressünk. Már a kapuból szemünkbe ötlött a tányérokkal kirakott veranda fala. Egy mosolygós, idős ember fogadott bennünket. Haját már belepte a dér, de a szeme fiatalosan csillogott. Bevezetett bennünket a műhelyébe, és megmutatta készülő, és már elkészült darabjait. Talán ez a sok edény adta az ötletet első kérdésemhez.

– Mikor az első cserépedényt elkészítette, érezte-e, hogy még híressé válik általa?

– Ezt egyáltalán nem éreztem. Ezt a témát nem tudom kimeríteni, mert aztán sem éreztem ezt. Ez a híressé válás egészen kényes téma részemről, mert soha nem éreztem, hogy híressé válhatok. Igyekeztem jól, és szebben, jobban dolgozni mindennap. Talán ezért nem tudok erre válaszolni.

– Szívesen beszél-e a magánéletéről?

– Alaptermészetem, hogy nem vagyok túl közlékeny. Nem könnyen oldódom. Ebből kifolyólag nem is szoktam magamról beszélni. Viszont nem tudtam kitérni az újságírók és riporterek elől.

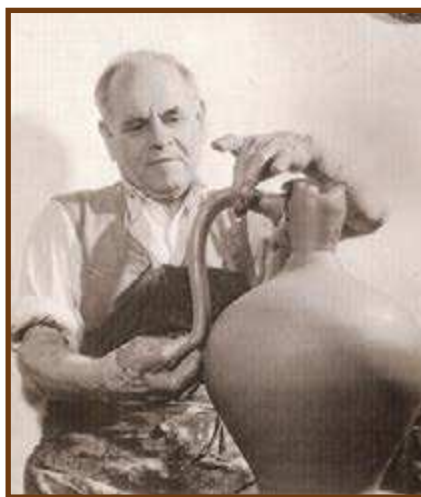
– Magánéletében mikor érezte magát a legboldogabbnak?

– Minden csekélység örömet vált ki belőlem... egy-egy szép táj, egy naplemente... az öröm pedig boldogság. Tehát azt mondhatnám, hogy egész

életemben boldog voltam, és boldog vagyok. Nincsen kivétel, hogy az egyik nap tükrösebb, mint a másik, vagy fényesebb, vagy jobban sikerült. Az az elvem, hogy „minden órának szakítsd le a virágát”.

– Hogyan érintette a két világháború?

– Alapjában véve engem az első világháború talált telibe. Tizenkilenc éves voltam 1914-ben, és így aktív résztvevője voltam az első világháborúnak. Engem akkor fiatalon semmilyen körülmények nem zökkentettek ki túlságosan. Az én parasztidegeim elég erősek, amit a parasztszülőktől örököltem. A második világháború csak lelkileg hagyott nyomokat bennem, egyébként nem vett igénybe annyira.

Kántor Sándor munka közben

– Milyen dátumokról mondhatja el, hogy fordulópontok voltak az életében?

– 1907. november 4. Ekkor kerültem Ácsi Kovács János fazekasműhelyébe tanulónak. Ez egy olyan fordulópont volt, ami mostanig kiható, és még hat. – Ismeri-e az önről készült kritikákat, és egyetért-e velük?

– ...hát... jórészt. Ami kezembe kerül – vagy megküldik – el szoktam olvasni. Nem mindenkor értek egyet. Az utóbbi időben elég jó riporterek voltak nálam. Ugye, amikor már két évtizede is ismer egyik-másik újságíró, akkor nem ír falsot, nincsenek kisiklások.

– Mi volt az, ami a tiszafüredi és környéki cserépmotívumokban megragadta?

– Ezt a témát másképp tudom megválaszolni, nem ilyen egyenesen megy ez...

Először is a tiszafüredi hagyományokra dr. Györffy István néprajztudós hívta fel a figyelmemet. És hát én azok alapján kezdtem el dolgozni, motívumokat gyűjteni, variálni. Megtetszetek. Ma is egy kiállításon első tekintetre meglátom azt a darabot, ami engem érdekel. A többi akár mintha meg se volna. Nekem csak az, kimondottan az megy, amit az első pillanatban megláttam, hogy nekem tetszik... és azt is csinálom meg, és azzal van sikerem, mert úgy látszik, hogy az én ízlésem vág a nagyközönség, illetve a szakértők ízlésével.

– Hogyan alakultak ki ezek a jellegzetes formák a keze alatt, amelyek azonnal mutatják, ki készítette őket?

– Nagyon érdekeset tudok ebből a tekintetből, hogy semmi csekélység sem elhanyagolható. Mikor a brüsszeli kiállítás belső kiképzéséhez kértek figurákat, körülbelül 40–50 darabot, épp akkor járt nálam Csung Ling, a pekingi képzőművészeti főiskola dékánja, így hát itt a kezébe adtam a festőszerszámot, az írókát,... és a dékán csinált egy fantáziamadarat, a kísérője meg rólam egy portrét. Na, ez a fantáziamadar adta az ötletet, hogy ha nekik lehet fantáziálni, miért ne lehetne nekem is. Még akkor csináltam mindjárt a brüsszeli kiállításra 30–35 különféle madárfigurát. Ez csak egy egyszerű téma..., egy ötlet. Hát, nem szabad a természethez szigorúan ragaszkodni, mint ahogy a mai művészet is mutatja, mert szép lehet az is, ami stilizált, ami a természetet nem szigorúan utánozza. Úgy látszik, ezt én meg is találtam, mert Grand Prix-vel jutalmazták a brüsszeli kiállításon.

– Hogyan születnek az új formák és minták?

– A minták, a motívumok nagyon sokszor spontán, a munka közben jönnek, mert gondolkozom: ha ezt a vonalat másképp kanyarintom, akkor kijön egy új minta. Akkor, amikor a munka kész, akkor mindig csak azt kell megállapítani, hogy lényegében jó-e, vagy nem. A forma milyen, a színek variálása hogyan sikerült ... Szóval, ezen külön nem gondolkozok, hogy tervezek egy új mintát, az adott felület, az adott hely, a darab alakja, formája kínálja a lehetőséget a díszítésre. Az edény mikéntje, domborulata, nagysága, hogy ne legyen kis edényre túl nagy díszítés, és nagy edényre túl kicsi. A minták elhelyezését művészi meglátásnak, mértéktartásnak lehet mondani. Ez az emberek veleszületett adottsága is lehet.

– *Diszítőelemei közül melyeket tartja alapmotívumainak?*

– Nincsen alapmotívumom. Tiszafüred, Mezőcsát, Debrecen, Gyöngyös, Pásztó, Eger tájegységeinek motívumait mind átvettem, és azokkal tudok önállóan dolgozni. De az alap a tiszafüredi, azon kezdtem. Gondolkozni tiszafürediben tudok, már a motívumokat illetően.

– *Az alkotásnak melyik szakaszát szereti jobban, a korongozást vagy a díszítést?*

– Hát, ezt nem tudom kettéválasztani, mert ha megkorongoztam egy darabot, akkor azt ki is kell díszíteni, mert így egész a darab, ha díszítve van.

– *Tartogat-e meglepetést egy-egy kemencébontás?*

– Tekintve, hogy nem egyszerre lesz az ember 77 éves, hanem ahhoz évtizedek kellenek, pontosan hét évtized, tehát addig nagyon sok kemencét ki kell bontani, és nagyon sok meglepetés éri az embert. Ez lehet kellemes és kellemetlen. Az nem fordult elő, hogy egy kemence teljesen használhatatlan, vagy nem lett volna jó. Valami szép, valami szebb mindig akad egy kemencében, amire azt mondom, hogy ilyen még nem volt. Ez színben különbözik a többitől, amit nem tudunk kigondolni, kigondoltan csinálni, bár azután igyekszünk többször ilyen véletlenül kijött színt újra kipróbálni, de nagyon sokszor eredménytelenül, mert a tűznek a játéka az, ami kihozza, azt nem tudjuk visszaadni. Nem lehet a kemencében égés közben bent állni, és nézni, hogy a folyamat hogy zajlik le.

– *Ez a válasz is mutatja, mindig van meglepetés, nem várt eredmény. De mégis megkérdézem, nem unta meg soha ezt a mesterséget?*

– Talán az a sikereim titka, hogy soha nem untam meg, és az első pillanattól kezdve megszerettem. Azelőtt nem ismertem a szakmát, mielőtt belekerültem, de akkor megszerettem ezt a mesterséget, és ez azóta is tart, ma is szeretem, nem untam meg.

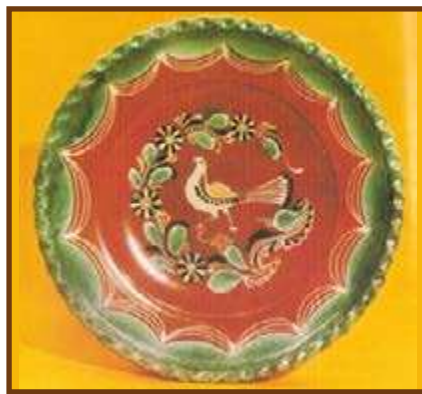
– *Érdeklődik-e a népművészet más ágai iránt is, vagy csak a fazekassággal foglalkozott?*

– Alapjában véve minden népművészeti ág érdekel. A szövetkezetünk több népművészeti ágat ölel fel: fafaragás, szúrrátétes hímzés, szűrszabás, csikóbőrös kulacsok készítése. Motívumkincse miatt is ez mind érdekel. Sokszor fel is kérnek elbírálásra, mint a szövetkezet vezetősei tagját.

– *Csalódott-e saját magában és az emberekben magánélete és pályafutása során?*

– Ez egy olyan kérdés, amire nehéz válaszolni. Ha jól meggondolom, még Bernard Shaw-ban is csalódtam. Én alapjában véve optimista beállítottságú vagyok, és hát olyan körben igyekeztem megfordulni, ahol hasonló zsánerű, hasonló gondolkodású emberek vannak, és nem hagytam magam befolyásolni. Nem érdekelt különösképpen senkinek a véleménye. Legfeljebb megbíráltam magamban. Különben ez a bírálás már egészen gyerekkoromban kezdődött, amikor a tanítóimat, a szüleimet, mindenkit megbíráltam. Kritika nélkül nem fogadtam el semmit, senkit. Ez bennem maradt.

– *Ha az ember megnézi egy-egy remekművét, és nem ismerné fel alkotóját, akkor útmutatóként mindegyiken ott van a neve. Kántor Sándor régebbi darabjain ez olvasható: Kántor–Szabó. Újabban csak: Kántor. Mi volt az oka a két név elválásának?*

Tiszafüredi stílusú madaras tál

Fotó: archív

– Szabó Mihály egész kora ifjúsága óta ismerős volt a szüleimnél is. Amikor a 12. évét betöltötte, hozzám került. Én már akkor önálló voltam, és hozzám került tanulóknak. Akkor Szabó Mihály tizenkét évig egyfolytában nálam dolgozott, egészen 1936-ig. Akkor elment vándorútra. 1945 után újból találkoztunk, és úgy volt, hogy szövetkezetbe léptünk. Nekem volt műhelyem, neki még akkor nem volt, de ő is, mint egyenlő szövetkezeti tag, velem együtt dolgozott. És hogy újra tizenkét évig együtt voltunk, ebből csak azt lehet leszűrni, hogy valami rokon vonás mégiscsak volt közöttünk, mert összeszámolva huszonöt évig együtt tudtunk dolgozni.

– *Mégis miért váltak el huszonöt év után?*

– Anyagi okok nem voltak. Talán ösztönösen gondolta, hogy jó fél életet élt már, és még mindig velem van. Bár a neve minden darabon szerepelt,

csakúgy rajta volt, mint az enyém. Úgy gondolom, egyéni ambíciói voltak.

– *Művészszemmel lát-e valami mást a világban, mint egy hétköznapi ember?*

– Valaminek lenni kell, mert ha mindenki egyformán látna, nem volna művészet..., úgy gondolom.

– *Mit érzett, amikor az első sikereit elérte?*

– Hogy mit éreztem? Nagyon érdekelt! Azt éreztem, hogy én rendesen dolgozom, tisztességesen, igyekszem, de mit csinál a többi, akiket nem ismernek a szakmából? Ezt gondoltam, ezt éreztem.

– *Mi a díjnyertes darabok sorsa? Hazahozza azokat?*

– Most például a legutóbb kiállított darabjaimat odaajándékoztam a Szövetkezeti Központnak. A régebbiek, a hazakerültek, nyomtalanul eltűntek, mert anyagi oldala is van a dolognak. Sokszor úgy gondoltam, hogy ezt nem is adom el, de olyan kényszerű körülmények jöttek közbe, hogy el kellett adnom,... és... elment. Most utólag sajnálom, de ezt már jóvátenni lehetetlenség.

– *A karcagi múzeum begyűjtötte-e jellegzetes darabjait?*

– Azt hiszem, nagyon szegényes a „Kántor-anyag” a karcagi múzeumban. Talán a régiek közül, a nagyon régiek közül van egypár, de azt hiszem, a pesti múzeumok előbbre vannak ezzel. De hát ... nincs elég anyagi fedezet.

– *Milyen darabok kerültek be a házi múzeumba, a „kun szobába”?*

– Éveken át minden új tányérmintát eltettem, azok meg is vannak nálam. Ha megérem azt, hogy ezer egyedi darabom lesz, azt külön füzetben kiadjuk!

– *Milyen kedves élményei kapcsolódnak külföldi bemutatóihoz?*

– Nagyon érdekes volt a finnországi élmény, ahol Kekkonen elnök több időt töltött nálam, mint a többi helyiségben együttvéve. Más különösebb nem... hát... nem akarom... lekritizáltam én az egész társaságot, de én azt nem akarom itt most... de amikor háromezer-háromszáz forintba kerül a repülőút, és akkor nem adnak egy napot arra, hogy az ottani múzeumot megnézzük... Este zárt a kiállításunk, reggel kilenckor már repültünk visszafelé.

– *Örül-e a külföldi megrendeléseknek?*

– Hízogó rám nézve, hogy darabjaim a világ minden részébe eljutnak. A legtöbb fővárosból tettek megrendelést. Úgy lehet mondani, hogy sokfelé ismernek. És ez kellemes érzés egy olyan parasztyereknek, aki egy nádfödeles házból indult el.

– Melyik népet tartotta a legbarátságosabbnak azok közül, akikkel megismerkedett?

– Igazán nem volt túl sok alkalman népekkel ismerkedni, de a finnek nagyon kedvesek. Ha nem tudtam volna, hogy rokonok, csodálkoztam volna. Végtelenül közvetlenek, megszólítottak az utcán..., és ez olyan mindennapi eset volt.

– Melyik kitüntetését értékeli a legmagasabbra?

– A legértékesebb nekem az 1925-ben kapott bronzérem. Az első volt. Azért értékelem jobban a többinél, mert önbizalmat adott. Határozottan ez volt a legértékesebb számomra, mert ha akkor elvetik munkáimat, akkor talán nem forszírozom, nem ambicionálok ezt a mesterséget ilyen formában, mert számtalan ága lehet másfelé. De ez az elismerés gondolkozásra késztetett, és úgy gondoltam, hogy talán jó irányba haladok. A másik fontos kitüntetésem a Népművészet Mestere cím, amit 1953-ban kaptam.

– Fiatal korában híres volt a mezőúri Badár család. Hatással voltak-e a munkásságára?

– Én még a legidősebb Badárt, aki kezdte a mesterséget, személyesen ismertem. Gondolhatnám, hogy határozottan hatott rám az öreg Badár. Az öreg parasztedényeket készített eredetiben. Ezek a munkák a hagyományokat megőrizték. Aztán különböző behatásokra különböző stílusokat, motívumokat kezdett el, de az már más volt. Ő eredeti paraszti edényformákkal, díszítési módokkal vált híressé.

– Bíz-e abban, hogy tanítványai tovább folytatják munkásságát?

– Ebben feltétlenül bízom, sőt, meg vagyok győződve, hogy így lesz. Bár ez a mesterség olyan, hogy az egyéniséget a legmesszebbmenő módon be lehet vinni. Tehát akárhogy ambicionálja valaki, hogy a másik ugyanazt csinálja, amit ő, nem tudja, mert az egyénisége tiltakozik, hogy nem! Ahogy én csinálom, az az én egyéniségem, ahogy a másik csinálja, az az ő egyénisége. Ez a legkezdetlegesebb, leghétköznapibb piaci áruban is megvolt. Ebben a szakmában ez így van. Mi, szakmabeliek megismertük a piacon, ha volt ott húsz-harminc fazekas is, hogy melyik árut ki csinálta. Két egyforma ember nincs, mert az más kéz, más gondolkodás és más egyéniség. Kíélhető az egyéniség ebben a szakmában. Talán ez tartott meg. Ebben mindig van új.

– Mi érez, amikor látja a tanítványai keze közül kikerülő szép munkákat?

– Kellemesen lep meg, hogy mégis van utánpótlás, mert ez a szakma nem zsúfolt. Hát, nagy öröm, hogy lesz valaki, aki folytatja, és jól folytatja.

– Mi a véleménye a fiatalokról?

– A fiatal nem kiforrott egyéniség. Tudom magamról. Én harminc évig bohém voltam, de nem engedtem magam semerre sem húzni. Én a magam útján mentem. Rájöttem arra, hogy az

Tyúkocska

Fotó: archív

– Tanítványai közül kit tart legtehetségebbnek?

– Volt tizenkét tanulóm. Azok közül nagyon sok meghalt, elszóródott, nincsen a szakmában. Szabó Mihály az egyedüli, aki most dolgozik. A többiekre vonatkozóan csak annyit, hogy én olyanokkal szerettem foglalkozni, akikben felfedeztem, hogy születési adottságokkal rendelkeznek. Azokkal, akikkel foglalkoztam, mindben megvolt az adottság.

– Mire gondol, amikor híres, elismert emberek látogatják?

– Mindenesetre hízelgő rám nézve, hogy átlagon felüli emberek érdeklődnek a munkáim iránt. Olyan nagy politikusok, mint Bajcsi-Zsilinszky Endre, az egrí érsek, tudom is én... Nincs vendégkönyvem régebről, csak negyvenöt utánról. Páger Antal is volt itt. Végtelenül sajnálom, hogy Rideg Sándorral nem találkoztam. Kétszer is volt nálam, de egyszer sem találkoztam vele... meghalt... nagyon sajnálom. Volt itt az írók közül Hárs László. Kellemes érzés, hogy ilyen senkit, mint én, még meg is látogatnak.

ideál csal, nem tartottam magamnak ideált. Én azt mondtam, ahogy én elképzelem, úgy jónak kell lennie, nem megyek senki után! Volt egypár eset, hogy úgy csináltam, ahogy más mondta, hát az nekem nem tetszett, nem sikerült. Ezek után elhatároztam, hogy én senkire a világon nem hallgatom. Én majd megcsinálok a magam módján. Ez volt a helytálló. Azért van, hogy a fiatalok nem kiforrott egyéniségek, befolyásolhatók vagy jobbra, vagy balra. Ha rossz társaságba kerülnek, rosszra viszik, ha jóba, akkor jóra. Tehát a fiatalokat nem lehet még értékelni. Harminc éven belül komoly ember nincs, csak olyan... fiatal. ... Hát, olyannak is lenni kell!

– Szereti-e az embereket?

– Én minden embert szeretek. Még azt, aki énrám haragszik, azt is. Nem tudok olyan kegyetlen lenni senki embertársammal. Mindig, minden esetben meg gondolom a dolgokat. Nem vagyok embergyűlölő, emberkerülő sem, de egy kicsit mégis magányos, magamba zárkózott vagyok. Mindig távol maradok egy kicsit.

– Az utcán felismerik-e az emberek?
 – Számítalan látogatóm úgy jött, mint ismerős, mert hát tévé is van a világon, meg minden ...
 – Milyennek tartja a karcagi embereket? A műveltségüket megfelelőnek tartja?
 – A műveltség megszerezhető, és csak idő kérdése. Nálunk Karcagon, Magyarországon nagyon sokat kell művelődni, tanulni, hogy az emberek jobban megértsék egymást, megbocsássák egymás hibáit. Mert a művelt ember többet el tud nézni a másiknak. De hát ez az idő kérdése. Majd kétezer után másmilyen lesz itt az ember.
 – Véleménye szerint kik vásárolják munkáit?
 – Ezt az előbbi kérdéshez kapcsolódóan tudnám megválaszolni. Hatvan évvel ezelőtt a parasztok cserépedényeket használtak. Olcsó pénzért meg tudták venni a szép, csinos alakú és díszített edényeket. Azt lehet mondani, hogy a fazekasság volt az, ami formában, színben a legelmaradottabb néprétegnek is kielégítette a művészeti igényét. Ma már más... Műveltség meg valami tudat alatti érzés kell ezeknek az edényeknek a megvásárlásához.
 – Szereti-e Karcagot?
 – Nem maradtam volna Karcagon, ha nem volna valami vonzó ereje rám nézve. Soha nem vágytam el zajosabb városba. Én megtaláltam itt mindent. Lassan már úgy néz ki a helyzet, hogy Kántor–Karcag összeforrt, és most menjek el, amikor sokak szemében „Kántor–Karcag” egy? Sokan külföldön nem is tudják, hogy Kántor a mester, vagy Karcag a mester. Mert ki ismeri mindenütt Karcagot? Kántor–Karcag..., hát vagy Kántor, vagy Karcag a mester.
 – Megkap-e minden segítséget a város vezetőitől, lakosaitól?
 – 1920-ban lettem önálló mester, és azóta nincs semmi okom a panaszra.
 – Mi a véleménye a lényegében fazekasságból kinövő modern kerámiáról?
 – Megint itt van az egyéniség ... Van, aki olyan mértékben tudja megváltoztatni a mai életkörülményekhez azt az edényformát, hogy még helytálló és használható darab. És van, aki el-túlozza, az már... A muzeológusok annyira beleélték magukat a múltba, hogy ők alig tűrnek valami újat. Ezt nem volna szabad itt, most... mert sértené a muzeológusokat. Elmondok egy esetet. Közülük valaki eljött, és egy olyan darabot javasolt egy külföldi kiállításra, amin egy égetési differencia volt. Én tudtam, hogy ez szakmailag

nem helytálló, de mivel így régeinek lát-szont, akaratom ellenére ezt küldték el.
 – Milyen tervei vannak?
 – Az életemnek a negyedik negyedé-ben vagyok, és egészséges vagyok, igyekszem is egészségesen élni, dolgozni. Nyugdíjba nem akarok menni! Ez a tervem. Megnősülni sem akarok. Élni szeretek! Érdemes! Öröm élni,

Miskakancsó

Fotó: archív

érdemes élni!... Hát miért? Egészségesen élni, dolgozni öröm! Élvezni az életet! Amíg egy szép holdsütéses estét tölthetek egy szimpatikus emberrel... nahát... Míg ezek az érzések élnek az emberben, addig mindig öröm élni!
 – Köszönöm.
 A népművészet mestere, a mesterség művésze, az élet művésze:
 AZ EMBERSÉG MESTERE.

*
 Ezt a riportot Kántor Sándorral, a népművészet mesterével 1972-ben készítettem, a karcagi Gábor Áron Gimnázium tanulójaként, az Országos Diáknapok pályázata-ra.
 Most, hogy kezembe került ez a régi írás, és újra elolvastam, úgy éreztem, hogy – a gyerekmunka hibái és hiányosságai ellenére is – egy értékes anyagot tartok

a kezemben. Bár a kérdések összeállítása szertelen, megszerkesztetlen, és a kérdések egy részét ma már, felnőtt fejjel – gyerekesnek, néha merésznek és túl személyesnek érzem, mégis talán ezek a kérdések tárják fel igazán Kántor Sándor belső világát, érzéseit, véleményét a világról, az emberekről. Amit talán nem mondott el a hivatásos újságíróknak, lehet, hogy elmondott egy kék köpenyes kis iskolásnak. Mostani megítélésem szerint az írásmű fő erénye Kántor Sándor szavainak szöveghű lejegyzése. Talán a zsűri is ezt értékelte benne, amikor a Szolnok megyei Verseghy Diáknapokon két aranyéremmel, az Országos Egri Diáknapokon pedig egy ezüstéremmel jutalmazta.
 Emlékszem, hogy a pályázatról később értesültem. Akkori kollégiumi nevelőtanárnőm, Kasuba Jánosné Zsuzsa néni biztatására fogtam bele a kivihetetlennek tetsző munkába, ugyanis csak néhány nap volt már hátra a leadási határidőig – talán ezért is zilált egy kicsit a szerkezete, mert nem volt idő átdolgozni. Később éjszakába nyúlóan gépeltem az anyagot a kollégium írógépén, miközben egyik osztálytársam, Szívós Éva rajzolta a fedőlapot. Kádár Pál, a karcagi gimnázium akkori rajz- és művészettörténet-tanára – aki nekünk csak Pali bácsi volt, szeretetteljes közvetlensége okán – segített a riport szakmai részének kérdéseinél. Köszönetet kell még mondanom Túrke János kollégiumi tanárunknak, aki elkísért Kántor Sándorhoz, egy csikorgó hideg estén, és cipelte és kezelte az akkor még monstrum méretű és súlyú magnót, amire felvettük a riportot.
 Így történt, hogy a mester szavait szó szerint le tudtam írni. Az íráson most nem változtattam semmit, kivéve néhány helyesírási hiba, és az egykori írógépek betűkészletéből adódó hibák javítását.
 Úgy vélem, hogy ezzel az anyaggal közeli betekintést nyerhetünk egy olyan ember személyiségébe, gondolataiba és lelki világába, aki világhíre ellenére megmaradt szerénynek, dolgoznak, megmaradt a szülőföldjén, és példát adhat minden utána következő nemzedéknek kitartásból, szorgalomból, hazaszeretetből és életszeretetből.

A képeket utólagosan szerkesztettem a riportba, mivel a könyv, amiben először megjelentek, csak öt évvel később került kiadásra. (Domanoszky György: Kántor Sándor, „A népművészet mesterei” sorozat 1. kötete, Népi Iparművészeti Tanács, Budapest, 1977.)

Lőrincz Ibolya magyar-angol szakos középiskolai tanár

A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai I. rész Szombathy Miklós főiskolai tanár, tanszékvezető

Született Dobsinán 1905. december 14-én. Pedagógus felmenők, nagycsalád, 9 gyermek. (a többségük pedagógus pályára lépett) Édesapja, rimaszombati Szombathy László iskolaigazgató nem volt hajlandó felesküdni a szlovák kormányra. A kitelepítés után Nagylétán tanított, majd Izsákon polgári iskolát alapított. Anyja neve Fodor Anna. A család később Gyöngyöstre került.

Szombathy Miklós Sárospatakon végezte a tanítóképzőt, majd 1928-ban Szegeden – az Egyetemen (TTK) – szerzett diplomát matematika-fizika-kémia szakon.

Szikszón a polgári iskolában kezdett tanítani. Ott ismerte meg leendő feleségét, aki tanítványa volt. 5 évig leveleztek. Akkoriban a nőtlen tanárokat ide-oda helyezték, családalapítás nem jöhetett számításba.

1934-től Kiskunfélegyházán, majd Kőszegen tanított az Állami Tanítóképzőben. 1938-ban került Jászberénybe a Tanítóképző Intézethez. Véglegesítették, így családot alapított. 1939. augusztus 10-én feleségül vette Dobos Ilonát, és három gyermekük született: Miklós, Zoltán, Tünde, akik közül ketten a pedagógus pályát választották.

Az 1960-tól Tanítóképző Főiskolaként működő intézményben a Természetudományi Tanszék vezetője lett. 1968-ban megkapta az Oktatásügy kiváló dolgozója kitüntetését.

41 évi szolgálat után, 1971. augusztus 31-én vonult nyugállományba.

1980. november 26-án fejezte be földi pályáját, és a jászberényi Református Temetőben nyugszik.

Munkássága:

- 1934. Kiskunfélegyházán tartott előadása - Matematikai szórakozások címmel.
- 1937. Kőszegen mint a Református Egyház presbitériumának tagja, előadást tartott a Reformáció ünnepén.
- Téves hiedelmek a légmentesről (Magyar Lélek, 1941. 2.)
- 1940. A Tanítóképzői Ifjúsági Segélyegyesület tanárelnöke
- 1940. Légvédelemmel kapcsolatos előadása. Ugyanakkor megbízták az intézet tűzoltó és egészségügyi őrsegének megszervezésével is.

– 1942. Népművelési előadásokat tartott a város Olvasóköreiben

– 1942. Mit kíván a falu légmentes c. írása a Néptanítólapja c. publikációjában

– 1943. A tanítóképzőben megalakult az Aero-kör, aminek a vezetőjévé választották.

Szombathy Miklós

Emlékek a tanár úrról:

A leánya, Szombathy Tünde emlékei az édesapjáról:

„Tanítványai tisztelték, becsülték, szerették. Nem túl bőbeszédű, precíz, gondos, igazságos, családszerető ember volt. Osztályai számára többször szervezett kirándulásokat, szívügye volt a Mátra és a Bükk. Természetesen a családdal is gyakran túrázott. Ami a szellemi sportot illeti, a jászberényi Lehel Klub csapatában sakkozott, csillagos első osztályú megyei versenyzőként.

Rigó Szántai Katalin, egykori tanítványa, ny. középiskolai tanárnő így ír róla: *„Tanári pályámon Szombathy Miklós tanár úr volt a példaképem. Gimnazista koromban óraadó tanárként három éven át tanított nálunk matematikát és fizikát. Engem a humán tárgyak vonzottak, de a matematika és fizika sem okozott gondot a tanár úr logikus, világos magyarázatainak köszönhetően.*

Nemcsak mint szaktanár, de mint ember is sokat jelentett számomra, aki tisztelte diákjait és együtt érzett velük. A nagy iskolaszünetek előtti napokon, az utolsó óráin, tréfás fejtörőkkel kötötte le figyelmünket. Később ezt úgy fogalmaztam meg,

hogy megtanított bennünket intelligens módon „lőgni“. Így a tanári tekintély se csorbult, és ezt pályám során én is alkalmaztam. Mindig szeretettel gondolok rá.”

Részlet Halasi Miklós ny. ref. lelkipásztor Szombathy Miklós a tanár úr temetések a családnak írott „Könnycsepp Szombathy Miklós ravatala felett, s amit tükrében láttam” című leveléből: *„Amikor meghal valaki az ismerőseim közül, a Bibliából keresek olyan mondatot, ami jellemezte az elköltözöttet. Miklóssal kapcsolatban így találtam rá a fenti textusra „Becsületbeli dolognak tartásátok, hogy csendes életet folytassatok”. Tény, hogy Miklóst lehetőségei dacára a csendes életforma jellemezte... elköltözött kedvesünk csendes életet folytatott. Becsületesen csendeset. Sosem találkoztam vele a világ zajában, sosem hallottam hangoskodni, sosem láttam tülekedni. Hasznos csend volt a matematika óráin, a főiskolán, mikor tanítványait oktatta, nevelte. S boldogító csend volt családja körében.”*

Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképzőben c. írásában így emlékezik tanítóképzős tanáira, köztük Szombathy Miklósról: *„Visszaemlékezve tanárainkra hálát adunk a sorsnak, hogy akkor lehattunk képzős növendékek, amikor ők tanítottak. Akkor és úgy tanítottak, amikor abban az időben lehetett, ezáltal életre szóló szellemi tartást sugároztak felénk. Nevelésük hatását máig érezzük. Példás életükből kifogyhatatlanul meríthetünk.”*

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Forrás:

A jászberényi Tanítóképző Intézet Évkönyve

1940. 34. Arcanum Digitális Tudománytár

A jászberényi Tanítóképző Intézet Évkönyve

1942. Arcanum Digitális Tudománytár

Gledura Lajosné: Diákéveink a Tanítóképzőben. In: Jászsági Évkönyv (szerk. Pethő László) 203–2018. Jászberény, 2015.

Kőszegi M.K. Állami Tanítóképző Intézet Értesítője 1937/38 10.

Mit kíván a falu légmentes. Néptanító Lapja 1942. május 1. és 9. 349.

Felsőoktatási Szemle 1967. 16. évf. 1–12. sz.

Arcanum Digitális Tudománytár

Felsőoktatási Szemle 1968. január 11. Arcanum

Digitális Tudománytár

Református tanítóképző intézet, Sárospatak, 1917. - Arcanum Digitális Tudománytár

Református gimnázium, Miskolc, 1920. - Ar-

canum Digitális Tudománytár

Bilkei Gorzó Bertalan: Szatmár Vármegye

nemes családjai, Nagykároly, 1910. 609.

Rigó Szántai Katalin magyar-országi rajz sza-

kos ny. gimnáziumi tanárnő visszaemlékezése

Szombathy Tünde német szakos ny. gimnáziumi tanárnő visszaemlékezése

A Jászságért Díjasok találkozója

Aprószentek napján, azaz december 28-án a Jász Múzeum a téli leállás ellenére is megnyitotta kapuit méltó helyszínt biztosítva a Jászságért Díjasok élénk sajtóérdeklődéssel kísért éves baráti találkozójának.

Dr. Dobos László, a Jászok Egyesületének elnöke a rendezvény fővédnökéként köszöntötte a megjelenteket. Megemlékezett arról, hogy Fodor István Ferenc haláláig a Jászfákóhalmi Gazdakör adott otthont a rangos eseménynek, azt követően pedig a Jász Múzeum fogadta és fogadja a Jászság Nobel-díjasait.

A találkozó résztvevői a Jász Múzeum könyvtárában

Fotó: Körei Nagy József

A Jászságért végzett hagyományörző tevékenység legrangosabb elismerése a Jászságért-Díj. Olyan hiteles személyek a díjazottak, akik életútjukkal bizonyították elhivatottságukat, így nem dagályos túlzás a Nobel-díjjal vont párhuzam.

Gulyás András Zoltán múzeumigazgató ismertette főbb elképzeléseit, melyek közül kiemelés érdemel a múzeum-pedagógia fejlesztése, a helytörténeti gyűjtemények és tájházak szakmai támogatása. Fontos feladatnak tekinti a digitalizálást is. Biztosította a jelenlévőket mindenkor töretlen együttműködéséről.

A főszervezés feladatait megöröklő dr. Körei-Nagy Katalin tolmácsolta a jelenlétükben akadályozottak baráti üdvözlését, és kitért arra is, hogy a szervezés során dr. Dobos László személyében

megtestesülni látta a római jogi tanulmányaiban elvont erkölcsi és felelősségi mérceként ismert diligentissimus pater familiast, azaz a leggondosabb családapát.

Aprószentek napja lévén az érdemi konzultációt megelőzően dr. Körei-Nagy József feltette a néphagyomány szerinti kérdést arról, hogy hányan vannak az aprószentek. S bár a néphagyományok ismeretében otthonosan mozgó jelenlévők megadták a helyes választ, mégis úgy döntött, hogy a jövő évi egészség biztosítása érdekében mindenkit megvesszőz.

2024. évre a szerencsét azok a perkeltortából készült újévi malackák hivattak előtérni, amelyekkel a Körei-Nagy házaspár kedveskedett a megjelenteknek, s amelyek a jászalsószentgyörgyi Zsigri Lászlóné Marika keze munkáját dicsérik.

A kötetlen beszélgetés során a díjazottak egy-egy rövid beszámolóban osztották meg a 2023. év eredményeit, valamint körvonalazták terveiket. Tevékeny, tartalmas év áll mindenki háta mögött, így a felszólalás sorrendjében a teljesség igénye nélkül lehetséges csak ízelítőt adni a tájékoztatókból.

Prof. Emeritus Dr. Barna Gábor beszámolt a kuláknak bélyegzett, valamint kitelepített családoknak emléket állító kunszentmártoni állandó kiállításról. Az országosan egyedülálló tárlat visszahozza az emlékezetbe az érintettek tragikus sorsát, a látogatókra mély benyomást gyakorol.

Hortiné dr. Bathó Edit rövid beszámolójából megtudhatóan a Jász Múzeum gazdag régészeti évet zárt, a Jász Múzeumért Alapítvány újabb kiadványa, a „Vasutak a Jászságban” emléket állított

a 150 éves Hatvan-Jászberény-Szolnok vasútvonalnak, a Redemptio honismereti lap pedig fennállása 30. évébe lépett. Ennek kapcsán felidézte az alakulás mozzanatait és örömét fejezte ki, hogy az ötlet életképesnek bizonyult, a mind tartalmában, mind küllemében igényes lap töretlen népszerűségnek örvend. A Jász Múzeum 150. születésnapjának megünneplése az elkövetkezendő év egyik kiemelt jelentőségű feladata lesz. Dr. Suba Györgyné a Jász Helytörténeti Kör munkájáról, terveiről számolt be. Két meghatározó jelentőségű kiadvány megjelenése várható a közeljövőben: férjének, a köztiszteletben álló Dr. Suba György orvosnak emléket állító könyv, valamint a helytörténeti kutatókat és a hagyományörzésben tevékenykedőket egy csokorba fűző gyűjtemény hamarosan a polcokra kerül. Mozsár Lászlóné arról számolt be, hogy az államilag védett műemlék kategóriába sorolt Jászágoi Általános Iskola százéves lesz. Nagy kihívást jelent a rendelkezésre álló jelentős terjedelmű iratanyag feldolgozása.

Kladiva Imre atya a jászsági települések különböző egyházmegyékhöz tartozásának történetiségét foglalta össze, valamint kitért az aprószentek ünnepére is.

Szüle Katalin ismertette, hogy a jász-kiséri Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény működtetése az iskolához került, a gyűjtemény ezáltal újra „él”, így valós funkcióját betölti.

Tóth Tibor beszámolt arról, hogy a Fényszaruik Baráti Egyesülete harmincéves jubileumát ünnepelte, megemlékezett Vágó Pál festőművészről, továbbá ráirányította a figyelmet a publikálók óriási felelősségére. A most megjelenő írások ugyanis a jövőben források lesznek, s az esetleges pontatlanságok évszázadokon át öröklődnek. Győri Jánosné méltatta a jász-kiséri Apáról-Fiúra rendezvény jelentőségét. Kifejtette, hogy a gyermekek nevelésében meghatározó jelentősége van a népi játékoknak, s a szülőkön túl a pedagógusoknak is komoly szerepe van azok megismertetésében, terjesztésében.

Dávid Sándor beszámolt arról, hogy a jászszentandrásai templom felépülésének 120., a freskók elkészülésének 90. évfordulója alkalmából egy sikeres kiállításon vannak túl. Az eseményről a Szent István Rádió terjedelmes riportot közvetített.

Dr. Dobos László zárszavában amiatti elégedettségét fejezte ki, hogy Bugyi

László és Szörös Zoltán szerkesztésének köszönhetően a Jászok Egyesülete aktívan, nagy nézettséggel van jelen a világhálón. Kitért arra is, hogy a Jászok Egyesülete a jövőben is megszervezi előadásait változatlanul a Pest vármegyei Megyeháza helyszínnel. Az Egyesület 2024-ben is részt vállal a június 21-23 napján Jászkóhalmán megrendezésre kerülő Jászok Világtá-

lálkozójának szervezésében, valamint a 150 éves Jász Múzeumról is meg fog-nak emlékezni. Összegezte, hogy az „A Jászságért” Alapítvány rendelkezik a 2024. évi feladatok teljesítéséhez szükséges anyagi erővel.

A találkozójó hangulatú közös ebéddel zárult.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományörző

75 éves a Jászság lepkésze, Jászberény környékének természetkutatója

Buschmann Ferenc Jászberényben született 1949. január 2-án, azóta is itt él. A természet iránti szeretete és kíváncsisága már általános iskolás korában megmutatkozott, s a biológia-tanárnője, dr. Dombi Ernőné útmutatásai alapján kis lepkegyűjteményt állított fel magának (akkoriban egyébként is még kötelező volt rovar- és növénygyűjtemény bemutatása az ált. iskolákban). Erről így vallott ő maga: *„Általános iskolás koromban is csak egyetlen tantárgyból voltam mindig 5-ös; növény- és állattanból. Bizonyára ezért is választottam továbbtanulásként a mezőgazdaságot, s lettem végül állattenyésztő...!”*

Az 1970-es házasságkötése többféle változást is hozott életében. Elhagyta a mezőgazdaságot, s a családfenntartás szempontjából biztosabb anyagi jövedelmet nyújtó pékségben kezdett dolgozni (jászberényi kenyérgyár), majd a szakvizsgát is letette. Akkoriban történt, hogy az egyik éjjeli munkából hazafelé tartva, fogott egy ún. kutatejszender lepkét, amelynek nagyságán és szépségén elcsodálkozva azt mondta a felesége, hogy „Jó lenne ilyen a falon dísznek is!” Nem tudhatta – honnan is tudhatta volna! –, hogy ezzel lényegében eldöntötte a férje további sorsát, akiben ettől az inspiráló mondatától fellángolt a gyermek- és iskoláskori gyűjtőszünet.

Nagy kedvvel és lendülettel folytatta a mindennapi munka mellett ezt a minden más szórakozást kizáró tevékenységet. Könyvek segítségével rövid időn belül számot tevő gyűjteményt alakított ki, és rövidesen elért arra a pontra, amikor már a könyvtári irodalmi források nem tudtak kellő segítséget nyújtani számára egyes ismeretlen éjjeli lepkék néven nevezésében (meghatá-

rozásában). Ekkortájt ismerkedett meg a Természettudományi Múzeum lepkegyűjteményének akkori vezetőjével, dr. Gozmány Lászlóval, aki levélben néhány biztató mondattal, majd személyes találkozással akaratlanul is meghatározta a további gyűjtések irányát és mikéntjét, s váltak az egyszerű gyűjtések természetkutatássá.

Buschmann Ferenc

Fotó: Bathó Edit

Az újabb jelentős változás 1983-ban következett be, amikor is meghívásra a gyűjtő és gyűjteménye a Jász Múzeumba került. Ott, továbbra is – és mindvégig – amatőrként maradván, az azt követő években kialakította a vidéki kis néprajzi múzeum természettudományi részlegét. A lepkegyűjtemény gyarapítása/fejlesztése/feldolgozása mellett – mivel a lepkék lárvái különböző növényeken élnek – növényeket is gyűjtött, s evvel létrehozta a Jászberény/Jászság növényvilágát reprezentáló herbáriumot is.

Minden szabad idejét a gyűjtésekre-kutatásokra fordította. Emiatt a magánélete megváltozott. 1990 óta egyedül él, s mintegy két évtizeden keresztül a Polgármesteri Hivatal udvari szolgálati lakásában lakott.

Az eltelt évtizedek tevékenységei, eredményei közül kiemelkedik a jászsági természetvédelmi területek kialakításában betöltött aktív szerepvállalása. Ez Jászberény esetében a Zagyvamenti és a Hajtai természetvédelmi területek. Utóbbi komplex élővilágáról könyvet is írt. Ugyancsak könyvet írt Jászberény környékének nagylepkéiről, valamint természetvédelmi értékeiről és ritkaságairól. Másokban pedig társ-szerzőként vett részt. Megírta a Jászság természetvilágának kutatástörténetét, és mintegy 80, főként lepkészeti témájú szakcikket napjainkig. Aktív éveiben gyakran tartott iskolákban előadást a helyi élővilágról, és vezetett kirándulásokat a helyi természetvédelmi területekre, emellett több éven át szervezője és résztvevője volt a nagyvisnyói Vásárhelyi István üdülőtáborban a természetkutató táboroknak.

Munkássága elismeréseként megkapta Jász-Nagykun-Szolnok Megye Tudományos Díj-át, a Jászberény Kultúrájáért, majd a Pro Urbe Jászberény elismerést is. Szakmai téren tulajdonosa a Frivaldszky Imre emlékérem bronz fokozatának, a természetvédelemben kifejtett tevékenysége elismerésül pedig az Emberi Környezetért miniszteri kitüntetésnek.

Az 2011-es nyugdíjba kerülése után teljesen visszahúzódt a közszerepléstől, és kizárólag csak a lepkékkel foglalkozik. Több éves munkával rendbetette a Magyar Természettudományi Múzeum egyes magyarországi gyűjteményrészeit – nevezetesen az úgynevezett zsákhordó- és sodrómolypokét –, mindkettő eredményeiről/adatairól önálló kiadványokban adott számot a hazai és nemzetközi lepkészek számára. Jelenleg a magyarországi molylepkék országos névjegyzékén dolgozik egyik lepkész kollégájával, és tervezi a Mátra hegység lepkevilágának újra-feldolgozását, valamint Jászberény környéke lepkevilágának a második részét, és a molylepkék megírását.

Isten éltesse Buschmann Ferencet, és kívánjuk, hogy még sokáig munkálkodjon a tudomány és a Jászság hasznára!

Gulyás András Zoltán
múzeumigazgató

45 éve táncol Jászapáti

Jászapáti 1978-ban indult újra hódító útjára a néptánc, és azonnal megbabonázta a tánckedvelő fiatalokat. Kökény Erzsébet, a Jászsági Népi Együttes táncosa, akit mindenki csak Lizikének hívott, ekkor alapította meg a Jászapáti Szövetkezeti Néptáncegyüttest, amelyet Szűcs Bélával együtt vezettek a sikerek útján. A későbbiekben Bakonyi István, Borics László és Kökény Richárd is vezette a táncosokat. Az együttes 1995-ben került a Jásztánc Alapítvány fennhatósága alá, az utánpótlás csoportjai pedig a Művészeti Alapiskola kötelékében dolgoztak tovább. 2023. október 14-én és 15-én, két napos nagyszabású gálaműsorral ünnepelték meg a jászapáti néptánc 45. évét. A grandiózus táncműsor mindkét napon telt házzal varázsolta a Pájer Antal Művelődési Házba. Mintegy kétszáz táncos hódolt ezen a hétvégén a tánc Istennőjének, Háthornak.

Gyertek lányok játszani...

Bothúzás

Jászsági oláhos

Kalocsai lánytánc

Jászsági táncok

KÉPES RIPORT
A Jászapáti Néptáncgyűttes jubilumi műsoráról
Puyau Dániel fotóval

*Fodor Emese és Bódiné Bagi Éva
üvegestáncolnak*

Hlavacska Adrián és Hlavacskané Bathó Katalin

Borics László és Pádár Edit

Szatmári táncok

Bódi Tamás és Kálmánné Gulyás Éva

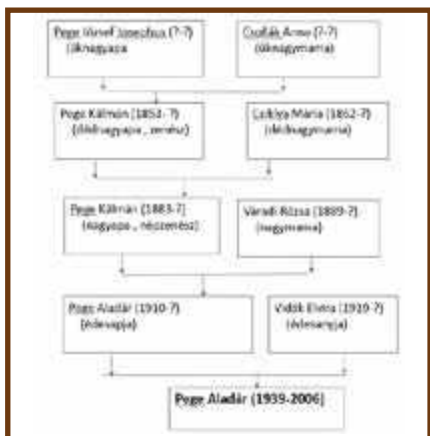
Dél-alföldi táncok

MŰVÉSZ HÍRESSÉGEK A JÁSZKUNSAGBÓL

„A nagybőgő Paganinije”, aki jászberényi gyökerekkel rendelkezik.

Pege Aladár jazz-zenész története

Általában egy cikk vagy tanulmány megszületése mögött mindig van egy kis történet. A jazz rajongójaként számtalan koncertjén vettem részt. Először a nyolcvanas évek elején akkor éppen „jazz-rock” stílusban játszott, és fiatalokból álló együttesével több koncertet adtak Jászberényben, a Munkás és Ifjúsági házban. A cikk konkrét megszületésének indító gondolata az volt, hogy Hortiné Dr. Bathó Edit ny. múzeumi igazgató asszony megemlítette, hogy a jászberényi Pege zenészcsalád családfáját tervezi összeállítani, és kérte a segítségemet. Adatgyűjtés indulásakor több jászberényi hagyományos cigányzenét játszó muzsikust kérdeztem, és azonnali válaszuk az volt, hogy igen Pege Aladár nagyapja és apja is ismert nagybőgősök voltak. De azt is rögtön említették, és erre már én is emlékszem,

Pege Aladár családfája (felmenői)

hogy a hetvenes évek elején a Nádor utcában lakott egy idős cigányasszony, Pege Aranka néni. Halála után a házat már régen lebontották. Ezután elindult a hagyományos családfakutatás, természetesen felhasználva az internetes Familysearch adatbázist. Erre jött a kérésem, hogy szeretnék egy rövid kis tanulmányt írni a már több mint tizenöt éve elhunyt Pege Aladár jászberényi felmenőiről, édesapjáról, és főhősünk fényes zenei pályájának kezdetéről. Fénykorának művészetéről – mint világhírű nagybőgősről – a hazai jazz-zene legkiválóbb és legavatottabb szakírói szinte már mindent megírtak.

A jászberényi Pege család

Pege Aladár zenész családban született, akinek a felmenői Jászberénybe vezetnek. Már az űknagypapa is cigányzenész volt, a nagyapjától kezdve pedig bizonyítottan nagybőgősök voltak a Pege család férfi tagjai. Mellékeljük az összeállított a családfát.

Magyar Ifjúság 1964.11.21 / 47. szám

Pege Kálmán, a nagyapja volt az a mérész vállalkozó szellemű zenész, aki meghozta a nehéz döntést, elhagyta Jászberényt, és a fővárosba költözött családjával. Ahogy már korábban említettük nagybőgős volt, és a jellegzetes magyar cigányzenét játszó bandákban muzsikált. Az édesapja (id. Pege Aladár) már jazz zenét játszó formációkban bőgözött. Igazi karrierje a 1940-es években indult, amikor is a nagyhírű Arizona mulatóban Horváth „Patkány” Sándor (1923–1977) jazzgitáros vezette zenekarnak lett a megbecsült muzsikusa. Ebben a zenekari összeállításban olyan csodálatos zenészek játszottak, mint a legendás, világhírű Cziffra György zongoraművész, Piroska Zoltán szaxofonos, és a később ország-szerte legismertebb jazzdobos Kovács Gyula. Később az Orlay zenekarban is bőgözött. Akik csak egy kicsit járatosak ebben a zenei műfajban, ennek a zenekarnak a vezetője és névadója nem volt más, mint a legendás „Chappy”, vagy később már magyarosított becenévvel

„Csöp(p)i” volt. Az eredeti családneve Obendorfer Jenő, aki Európa híres jazz zenész volt, dzsesszdobos, és számtalan nagy sláger szerzője.

Id. Pege Aladár tagja volt a swinges jazz „aranycsapat”-nak is, vagy más szóval az aranygaléri-nek. Ebbe a csapatba olyan nagyra becsült zenészek tartoztak, mint Cziffra György, Solymossy Lulu, Szabó József, Turán László (zongora), Bácsik Elek, Horváth Lajos, Horváth Sándor (gitár), Radics Gábor (hegedű). A felsoroltak olyan zenészek voltak, akik bármely zenei műfajban is kiválóan megállták a helyüket. A rádiók rendszeresen játszottak jazz muzsikát, vagy ahogy a korabeli sajtó írta jazz-kamarazenét. Számtalan zenei csapatban, változatos formációban játszottak.

A fenti kiváló zenészekből emeljük még ki Radics Gábort, a magyar dzsesszhegedűst és szaxofonost. Ő volt az első jelentős jazzhegedűs Magyarországon. Az első magyar bluesfelvételen, amely 1942-ben készült, amikor már saját együttese volt – Radics jazz-group – és ők játszották a kor egyik leghíresebb jazz slágerét a Limehouse Blues-t. Radics Gábor hegedűs és vibrafonos a Zeneakadémián Hubay Jenőnél tanult. Sokszor évekre „eltűnt”, majd újra a régi virtuozitással megjelent a budapesti jazz életben, hol mint vibrafonos, hol mint hegedűs.

ifj. Pege Aladár a jazz színpadára lép

Az 1949-es évektől a kommunisták hatalomra jutását követően a jazz-zene először tiltott volt, majd a megtört kategóriába került. Ez azt jelentette, hogy a sajtóban semmilyen hír – szó szerint értsd – nem jelent meg a jazz-ről. A közel tízéves (!) csend után csak 1962-ben lehetett újra a jazz zenéről és a zenészekről hallani, olvasni. Főhősünkről csak a szilencium feloldása után írtak a hazai lapok.

A lassan éledő jazz életben – elsősorban a fővárosban – vált ismertté a főhősünk is. Egy korabeli napilapban a jazz-ről írt cikk címe – „Itt is, ott is jazz” – jól kifejezte, hogy ez a zenei műfaj elérkezett a szabadság kapujába. A neves pesti presszók világában, a Bakcsy-Zsilinszky utcában működő Dália lett az a legendás vendéglátóhely, ahonnan az újkori magyar jazz története 1962-ben újra feltámadva elindult. Hetente egy alkalommal a fiatalok szórakozására jött létre ez az

igényes jazz klub. Az indulási időkben a vendégek számára is kötelező öltözet volt az öltöny és a nyakkendő. De persze ez később megváltozott, miután a világba berobbant beat-zene fenekestől felforgatta a zenei közízlést.

Pege Aladár, a bőgő virtuóza

Három kiváló zenekar játszott, de az egyik trió fantasztikus volt. A formációban Kőrössy János zongorázott, Kovács Gyula dobolt és főhősünk, ifj. Pege Aladár nagybőgőzött. Kőrössy János nem volt akárki, 1961-ben Varsóban megnyerte a jazz-fesztivál zongoraversenyét. Kovács Gyulát pedig az európai jazz lapok „Európa jazz dobosa” rangos címmel díjazták.

A jazz szakmai sajtója ekkor írta le először, a nagybőgő virtuóza, Pege Aladár. Az igazi sikert a Garay-Pege-Kovács-trió hozta. Mindhárman hangszerük virtuózai voltak. Garay Attila elemetáris erejű „hangszeres ragadozó, aki hallgatóját, – akár annak akarata ellenére is – valóban magával ragadja.”

De a legnagyobb figyelmet főhősünk kapta. Mindent elmond róla egy korabeli cikkből vett idézet: „A huszonnégy éves muzikus tehetsége mindenütt meglepetést keltett és egy csapásra az eddig ismeretlen magyar dzsesszkultúrára terelte a figyelmet. John Louis világhírű amerikai dzsesszszakember meghívta a bostoni dzsesszgyűlésre. Tavasszal Frankfurtba készül, ahol a 'Jazz Made in Europa' című fesztiválon szerepel, saját szerzeményeit is bemutatja, és rádió-, valamint hangfelvételeket is készít.”

Az 1964-es tavaszi jazz fesztiválon már saját együttesével indult. Ugyanabban az évben megrendezett második blédi – Szlovéniában található – jazz fesztiválon John Louis mondta ki először, és ez lett számára a leghízelgőbb jelző: „A nagybőgő Paganinije”. Ez a nagyszerű elismerés végig kísérte csodás szakmai pályafutását.

Pege Aladár az a jazz zenész volt, aki véglegesen törölte a zenei köztudatból azt a korábban sokat idézet sémát, hogy a nagybőgő csak basszusjátékra alkalmas. Minden fellépése alkalmából ezt meg is cáfolta. Mindig szerepeltek klasszikus művek a koncertjein. Elsőnek játszott Bartók átírásokat nagybőgőn. Ezzel hidat épített a komolyzene és a könnyűzene közé. A nyolcvanas évek elején a montreux-i jazz fesztiválon elnyerte „A legjobb európai szólista” címet. De itthon dögösebben ment a méltó elismerés, a szakma nehezen akarta felfedezni. Említsünk meg egy akkori példát. A frissen megjelent *Ki kicsoda a magyar zeneéletben* című könyvből egyszerűen kihagyták a Pege címszót. Gondatlanság? Figyelmetlenség? Mindkettő. Már több lemeze jelent meg Nyugat Európában és az USA-ban, mint itthon. De volt egy

a témában el akar mélyedni, olvassa el Gonda János könyvét „A jazz helyzete Magyarországon”.

1982-re esett – már több mint 41 éve – a híres fellépése New Yorkban a Carnegie Hallban, amikor is vendég-szólistaként lépett fel Herbie Hancock koncertjén. Ekkor történt az a nevezetes esemény, amikor a jazz nagybőgő egyik legnagyobb egyéniségének Charles Mingusnak (1922–1979) az özvegye neki ajándékozta férje nagybőgőjét. Ezzel a nemes cselekedettel szinte beteljesedett, hogy méltón lett a „nagybőgő Paganinije”.

Jászberényi fellépések

Szolnokon és Jászberényben a 80-as évek elején rendszeresen turnézott. Abban az időben jazz-rock stílusban, és két fiatal muzsikussal – Csiszár Péter (szaxofon) és Vasvári Róbert (dob) játszott. Koncertjén az elmaradhatatlan rögtönzések során a klasszikus jazz elemeitől a free-jazz-ig széles zenei palettát vonultatott fel. A megyei lapnak több alkalommal is nyilatkozott, de egyetlen alkalommal említette felmenőinek jászberényi gyökereit. Arra is utalt, hogy édesapja nem támogatta a nagybőgőn való zenélést.

Pege Aladár

másik vita is, amelybe főhősünk is becsatlakozott. A zenetörténészek egy része úgy vélekedett, hogy jazzről Magyarországon csak az utóbbi két évtizedben beszélhetünk. Egy szolnoki koncertjén, mikor erről a témáról kérdezte az újságíró Pegét, azonnal cáfolta. „Magyarországon korábban is volt jazz és mindig is lesz”. Aki ebben

Majdnem 15 év telt el, amikor 1996 márciusában újra fellépett Jászberényben, ezúttal a Dérynében. A következő évben a város napjának díszvendégként lépett fel. 2001-ben a megyeszékhelyen jazz gitárversenyt rendeztek, és a zsűri tagjai Babos Gyula, László Attila mellett és Pege Ali bácsi volt.

A megyei néplapnak egy hosszabb interjút adott. Arra kérdésre, hogy miért tudná meghatározni, hogy mi a jazz, és ki a jó zenész, meglepő választ adott. Azt fejtette, hogy „A jazz születési hiba” és ezzel a meglepő címmel jelent meg a vele készült interjú. De idézzünk belőle: „Ehhez kell egy születési adottság. Az improvizációt ugyan lehet fejleszteni, de megtanítani nem. Mindig az a kérdés van-e improvizációs vénája vagy nincs. Ezt megtanulni nem lehet. Ha valakinek van, akkor a hangszerterápiával fejlődik.”

A nagybőgő mestere 2005-ben – halála előtt egy évvel – még egyszer, és sajnos utoljára fellépett Jászberényben a Déryné Művelődési Központban.

2006 decemberében hunyt el. A család Benkó Sándort kérte fel búcsúztatására.

Ezzel a kis tanulmánnyal emlékeztünk Ali bácsira. Reméljük sok emberhez közelebb hoztuk Pege Aladár művészetét.

Metkyó Béla helytörténeti kutató

Források:

Familysearch.com adatbázis. (MACSE tagjaként hozzáférésem van az adatbázishoz.)

Papp Viktor (szerk.): Magyar zenei almanach, 1944 (Budapest, 1944)

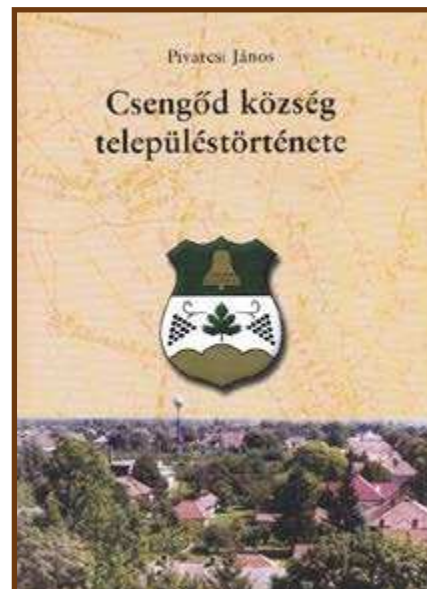
Simon Géza Gábor: Magyar jazztörténet. A hivatalos modern jazzélet beindulása. Budapest, 1999

Esti Hírlap, 9. évf., 1964. február 22. 45. sz.

Magyar Ifjúság, 6. évf. 1962. október 27. 43. sz.

Muzsika, 1964. január 1. 1. sz.

Új Néplap, 12. évf. 2001. november 24. 274. sz.

Pivarcsi János 2001-ben megjelent könyvének címlapja

Csengőd, a helytörténeti mozgalom példaképe

A Fülöpszállással szomszédos Csengőd első telepesei Árpád honfoglalói közül kerültek ki. A történelem sorsfordító eseményei folytán hol elnéptelenedett a falu, hol újra benépesült. A tatárok dülása, majd a törökök felvonulásai útjában lévő terület népe sokszor szenvedett, pusztult.

A község népének mentalitása különbözik a szomszédos kun lakosság életszemléletétől. Településük történetének feltárásában, eredményeik rögzítésében, ismertetésében mindenképpen. Nem várnak máshol élő kutatók munkájára, maguk gyűjtik őseik történetét, eredményeit, és könyvkiadásaikat is maguk intézik.

A csengődi tájház

Létrehoztak egy példamutatóan szép tájházat, azt rendszeresen gondozzák, bemutatják. A benne felhalmozott anyagot sok család adományából állították össze, és folyamatosan bővítik Németh Mihályné, a helyi értéktár vezetője lelkes közreműködésével, lelkiismeretes munkájával.

A régi fotográfiákat, írásos emlékeket magyarázatokkal kiegészítve könyvek formájában adják az érdeklődők kezébe. Az első településtörténeti könyvet Pivarcsi János (1927–2015) helyi tanító írta, ezt 2001-ben adták ki először. Ezt a kötetet illusztrációkkal bővítve – Nemes Ibolya tanárnő, a Csengőd Községért Alapítvány Kuratóriumának elnöke lektorálását követően – 2022-ben újra kiadta az önkormányzat.

Dankó Pista, a híres muzsikus

A Csengődi Képes Kalendárium szintén ez évben jelent meg nívós kivitelben, sok ábrával fűszerezve. A község vezetése ügyesen pályázik, az összeget eredményesen hívja le. Látszik,

hogy a tényleges kultúrára nem sajnálják az időt, pénzt és fáradságot Pivarcsi Csaba polgármester és a képviselők. Ismeretterjesztő, helytörténeti témájú előadásokat rendeznek a könyvtárban, a lakosság pedig aktív részvételével mutatja ki együttműködését. Az előadások színhelye a művelődési ház épületében található községi könyvtár. A település művelődésszervezője, Kovács Nikoletta, akinek munkáját elkötelezettség jellemzi, a szervezésekben példamutatóan tevékenykedik.

Feltétlenül meg kell említeni a Hegyi Zsuzsanna – Földi István házaspárt. István évtizedek gyűjtőmunkájával, elhivatottságával, és Zsuzsanna – aki néhány éve kapcsolódott be – alapos kutatómunkájával tette még színebbé a csengődi dokumentumok és fényképek archívumát. A Csengődi Képes Kalendárium létrehozásában is aktívan közreműködtek: ebben a kötetben is számos, általuk összegyűjtött dokumentummal, fotóval mutatták be, hogyan alakult a településük története. Zsuzsanna és István szívvel-lélekkel vezetik a helytörténeti klubot, amelynek tagjai valódi közösséggé értek az elmúlt évek során.

A csengődiek új témában kutatnak az elmúlt hónapokban: készül a ténylegesen országos érdeklődésre számot tartó könyv Dankó Pistáról.

A kiváló, híres cigányzenész, nótaszerző élettörténetének és munkásságának feldolgozására tetemes anyag került a helyi kutatók munkaasztalára. Dankó Pista 1900-ban Csengőd-Tabdipusztán épített egy kisebb kastélyt és vendégházat, ahol híres vendégeket is

fogadott. Nótaszerzeményeinek két neves szövegírója volt: Pósa Lajos, aki legfőképpen ifjúsági regények írásában volt kiemelkedő, valamint Gárdonyi Géza, a híres író. Ők gyakorta voltak vendégei Dankó Pistának. A hegedű virtuóza 1903-ban tüdőbaj következtében hunyt el.

Emlékműve a művelődési ház előtt áll, emlékét őrzik a csengődiek.

Dr. Váry Albert

Kastélya szerencsés fordulat révén olyan kultúra iránt érzékeny új tulajdonos birtokába került, aki Dankó Pista életét és munkásságát bemutató emlékházzá kívánja berendezni. Már gyűjti a szétszóródott, környékbeliek között kallódó eredeti bútorokat, tárgyi emlékeket. A helyi lakosság pedig lelkesen segít ebben a dicséretes elkötelezettségében.

Dr. Váry Albert a falu másik egykori jelentős személyisége. Csengődön országgyűlési képviselőként közszerepetnek örvendett a falu fejlesztésében kifejtett segítsége okán. 1922-ben mint katonai ügyész-helyettes Horthy Miklós kormányzó felkérésére összegyűjtötte az 1919-es kommunista vörös terror mintegy 500 halálos áldozatának adatait. Nemcsak a gyilkosságok körülményeit, de a tettesek felelősségére vonását, további sorsát is alapos feltárás után rögzítette könyvében. Reprint formában ezt a könyvet is olvashatják a téma iránt érdeklődők.

A csengődiek múltjuk feltárásában, átmentésében a jelen és jövő népének példamutató elkötelezettséget mutatnak. Szerencsés az, aki megismeri őket, eredményeiket, és megtekinti a helytörténeti gyűjteményüket, olvashatja kiadott helytörténeti könyveiket.

Székely Gábor Attila
helytörténeti kutató

Kovács János emlékezete, avagy csodák vidéken is vannak...

(Mesterszállás, 1955. január 2. – Mezőtúr, 2023. december 17.)

Valamikor a magyar elmaradottság leküzdésére Párizs jelenti a csodát. Batányi János óta a radikális magyar költők egy része (például Petőfi Sándor, Ady Endre, Illyés Gyula, József Attila) előtt Párizs a viszonyítási pont. Pedig hát csodák nemcsak Párizsban, hanem a magyar vidéken is teremnek...

A szerkesztő nem akarta elhinni, hogy Pusztatúrpásztón született 1893-ban, egy zsidó családban, Kellner Sándor László, azaz Korda Sándor, a híres filmrendező. Egy uradalmi pusztán, Felsőrácegrespusztán, született Illyés Gyula, a *Puszták népe* (1936) költője-írója, aki Petőfi leghívebb és legsikeresebb hazai és külföldi népszerűsítője volt. Egy Finta Sándor nevű kisbajtárra Ecespusztán talált rá a kitűnő néprajzos Herman Ottó. Finta Amerikában híres szobrász lesz, a kint élő magyarság egyik szellemi vezetője. 1938-ban New Yorkban ő készíti el az amerikai függetlenségi háború legendás magyar huszár ezredesének, a karcagújszállási Agbura (Fábricy) Kovács Mihálynak a híres domborművét. Trianon (1920) után a népi írók is feltárják, hogy a sanyarú sorsú magyar vidékkel kellene kezdeni valamit! Biharugra fia, Szabó Pál, a „szép szegénység írója” még Japánban is ismert lesz a *Lakodalom, Keresztelő, Bölcső* (1942, 1943) című regényeiből készült *Talpalatnyi föld* (1948) című film révén.

Adyt idézve – „Az Élet él és élni akar,” hát segíteni kell rajta! Ezt csinálta egész életművével a karcagi Kőrmendi Lajos, aki Sarkady Sándor szavaival élve, „sokat tett a nemzeti irodalomért, a tájhazáért, a Nagyknységért, népünk felemelkedésért”. De közöttünk, a vidéken él a már Kossuth-díjas karcagi Györfi Sándor is, jelen Magyarországnak egyik legnagyobb szobrásza: „*Én tanyasi ember vagyok. Kunlapon születtem. Karcag az én Párizsom.*” Csodák tehát a magyar vidéken is voltak, vannak és lesznek! Sajátos csoda volt Mesterszállás könyvtár-népművelés szakos könyvtárosa, katolikus írója, Kovács János is. „*Sok ilyen ember kellene vidéken, hogy megmentsük ezt a hazát*” – így köszönte meg

Sarkady Sándor soproni költő, karcagi öregdiák, János legelső könyvét, a *Nagyknugsági Tükör* című esszéketet. A rendszerváltás tapasztalatainak megdöbbentő „siralmas énekű” összegzése a kötetet táró Epilógus. „*A globalizáció rengeteg szemetet zúditott az országra, dologi, anyagi, szellemi, kulturális téren. A kistelepülések nem tudnak előre haladni, legyen bár egy-egy falunak önérzetes, dolgos, értékeit megbecsülő lakossága. Ebben azonban nem lehet az embernek egykönnyen belenyugodni. Hiszen nagyon szomorú lenne az, és az országnak is nagy veszteség, hogyha már a nagy történelmi és kulturális múltú vidékek is elindulnának a sorvadás, a hanyatlás, az elnéptelenedés útján. Elveszítve a népességén kívül a vidékek egyedi, csak rájuk jellemző vonásait, arculatát, kultúráját és hagyományait, amelyekkel éppen hazánk egyetemes értékeit gazdagítják, színesítik*”. Nagyszerű missziót hajt végre, amikor

Kovács János

megjelennek nála a települések: Mesterszállás, Túrkeve, Tiszazug, Kunszentmárton, Mezőhék, Mezőtúr, Túrkeve, Karcag, s amikor megjelenik a szellemileg ide is kötődők egészen népes sora, közöttük Tőkés László, Talamasz Lajos, Seres Katalin, dr. Barna Gábor, Györfi István, Németh Gyula, Szegedi Kis István, Herman Ottó, Csukás István, Galgóczi Erzsébet, Csokonai, Petőfi, Hegyfokyi Kabos, Paulus Alajos, Sinka István, József Attila, dr. Tóth Albert. Ha valaki egyszer feljegyzi azt, hogy a Karcag főterén álló, Györfi Sándor alkotta *Németh Gyula szoborról* (1990) kik mondták el a legfontosabbakat, akkor Kovács János kultúrtörténész neve biztosan köztük lesz, pedig csak főképp a karcagi „korporsós” kapu jelképiségét emeli ki. Mégis ez az őszinte hang, ez a valóságos magyarságtudat-kuntudatápolás ritkaságszámba megy!

Felemelő volt, hogy Kovács Jánost közel harmincan kísérték el otthonról Karcagra, amikor bemutattam a Karcagi Nagykn Református Gimnázium

diákjaival, Kele János és Domján Sándor 12. B osztályos tanulókkal, 2009. november 7-én, a könyvét: – „Mert ő a mi Janink!” Az 1990 augusztusa óta írt-szerkesztett, a hűségével ellenálló *Falufigyelője*, világító őrtorony a Nagykunság végvidékén. És 2010. március 15-én Kovács János Lant és Toll díjat kapott. Örömmel tölt el, hogy ez alkalomra a laudációt az első könyvhöz írt dicsérő méltatásomból, az előszóból állították össze: „A mesterszállási *Falufigyelő* főszerkesztője küldetéses, izig-vérig lokálpatrióta ember. Megvan a felkészültsége, az akarateréje, a stílusa, a tudása, a folyton égő lelkiismerete. A veszélybe került nagykunsági kultúra megőrzéséért harcol a tollával. Ötvennégy éves, hithű katolikus. A népi írók utóda-rokona. Próbálkozásait kezdettől fogva a »népben, nemzetben« való, Veres Péter-i felelősségteljes gondolkodás jellemzi, amikor értékeket keres és mutat fel, erkölcsi tisztasokat, igaz embereket, helytállásokat. Együtt érző szíve mindig a kifosztottaké és földönfutóké. Kovács János éppen húsz éve szerkeszti alázattal egy faluban, Mesterszálláson a *Falufigyelőt*, a havi lapot...”

A még ma is élő, immár 33 éves *Falufigyelő*, János fő műve, ismeretterjesztő, hagyományélő célkitűzéseivel és mindmáig fennálló gyakorlatával, bizony, egyedülálló országos csoda a magyar sajtó történetében!

Második könyve, a *Búcsú* (2011). Borítója és az illusztrációk Sinkó Veronika grafikusművész alkotásai. A mesterszállási Községi Könyvtár és Művelődési Ház adott otthont a bemutatónak, Barna Gábor néprajztudósna és jómagamnak, illetve Szabó Viktória és Olasz Ákos 5. osztályos tanulóknak. A ráhangoló *Előszó*ban Barna Gábor kiemeli az írói célkitűzés nemességét: „Mindenuzt és mindenkor értékeket keres, mert értéket kíván és tud felmutatni, és a közösséget szeretné erősíteni. Mert tudja, hogy ezek a megmaradás feltételei: összefogás a keresztény és emberi értékek alapján, önzetlen áldozatvállalás, a közösségépítés. / Kovács János ezért példaképeket keres mindent viszonylagossá tevő korunkban, és talál: katolikus vallásunk hőseiben, a szentekben, a mesterszállási lelkipásztorokban, művészekben és tudósokban – a múltból, a közelmúltból és a jelenből. Mellettkük pedig észreveszi, és interjúiban megszólaltatja a hozzá hasonlóan gondolkodó pályatársakat is. Akik ugyanúgy ragaszkodnak ezekhez az értékekhez és a szülőföldhöz, mint ő.” Valóban, szinte hihetetlen, milyen erővel tud szimbolikus sorsokat felmutatni – Szent

Mihály, Szent Márton, Szent Kristóf, Mikulás, Árpádházi Szent Margit, Árpádházi Szent Kinga, Árpádházi Szent Erzsébet – fennkölt nyelvezettel, veretes hangnemben teremtve kedvet az otthoni, a falubeli tisztán éléshez. Kovács János lelkében a kis közösségek összefogása, harca elsősorban nem a provincializmus ellen folyik, hanem az ellen a sárkány ellen, amit úgy hívnak, hogy globalista világrend, amelynek a „magyar csoda” helyébe csak piacnak kellettünk.

Na és hát a koronát ebben a könyvben az író a gyönyörű *Jászkunsági betlehemesre* teszi. Amelynek volt is több előadása, egészében vagy részleteiben Mesterszálláson, Mezőhéken, Tiszaföldváron, Mezőtúron, Túrkevéen.

E könyvének sikerét is fémjelzi, hogy a vidéket éltető szerzője, ismeretterjesztő tudósa-újságírója 2012-ben a Nagykun Kapitányok Tanácsától Illéssy Jánosdíjat kapott.

A következő kötete a *Hétköznapok* (2013). Címlapja a jóbarát Prekup János grafikájának felhasználásával készült. A hátapon a szerzőről készült fotó a kisújszállási Papi Lajos fotóművész munkája. Volt szerencsém ezt a kötetet is lektorálni, és hozzá *Utószót* írni. Mezőtúron mutattuk be. Segítőim most is Szabó Viktória és Olasz Ákos voltak, a mezőtúri Református Kollégium 7. osztályos tanulói, János földije, hívei, hűséges kis barátai.

János barátunk Mesterszállásról, a Nagykunság csücskéből, mint egy arkhimédészi pontból kitekintve az egész nagykun tájhoz, mintákat keres továbbra is, és lel is benne a falujának. Ezzel az ő elhatározásával a küldetéses izzású újságíró – most már azt is mondhatjuk – a faluja mindenese, lelki gyámolítója, „lámpása”, „fáklója” lett. Biztos történelmi tudással, kortársi ismeretekkel kalauzol el bennünket a Nagykunság múltjában, jelenében. Nála állandó mozgásban, egymásra vonatkoztatásban él a múlt és a jelen. De valami állandó szomorúság, mélabú is van ezekben a hétköznapi írásokban. A meditáló író maga vallja a kötet címadó *Hétköznapok* (2012) esszéjében: „Talán ezek az írások, így együtt, valamit elmondanak erről a korról, amelyben a szerző – sok ezernyi kor- és sorstársával együtt – bizony sokat csalódott, szenvedett, és idestova kezdi a saját bőrén megismerni a létbizonytalanságot, erősen veszélybe kerülve megélhetése és munkahelye is.” Az örökmozgó Kovács János, akinek ünnepszamba megy egy-egy megyebeli

megnyitón, könyvbemutatón való részvétel, interjút készít a Munkácsy-díjas Lőránt János Demeter festőművésszel, a Balász Béla-díjas Paulus Alajos filmrendezővel, a József Attila-díjas Sarusi Mihály íróval és Ötvös László tudós pap költővel, modern prédikátorral is.

A kötet három kitűnő, Ady Endre és Móricz Zsigmond művészi magaslátára emelkedett tárcával kezdődik. Ezek a *Kánikula* (1990), a *Bál után* (1990), és a „*Mondd, te kit választanál?*” (1990). A *Disznótör* (2006-2011) című esszéje szépirodalmi igénnyel megírt kultúrtörténeti remeklés.

A *Vidékkönyvnek* (2015) már a címlapja nagyon megnyerő! Papi Lajos fotóművész *Kánikula* című fényképét ábrázolja. Rendkívül kifejező: az előtérben a napraforgótábla, a háttérben egy tanya és udvara hátsója, lombos akácfákkal az izzó napsütésben. Hát még a cím neologizmusa, egyéni írói leleménye az elkötelezettség kifejezésére! Mesterszálláson mutattam be a Községi Könyvtár és Művelődési Házban, az elmaradhatatlan Szabó Viktória és Olasz Ákos segédletével, akik immár a Mezőtúri Református Kollégium 9. osztályos tanulói voltak, 2015. augusztus 21-én.

Olyan jó, hogy a *Vidékkönyv* művelődéstörténész vénájú újságíró – Kisújszállást, Karcagot, Mezőtúrt, Pusztapót illetően is – mi mindent tud Móricz Zsigmondról! Bárha így ismernék Móriczot a ma tanító tanárok, mint ő, ahogy az kiderül a *Móricz Zsigmond Nagykunsága* (2012) és az *Egy remekmű előtörténete* (2013) című cikkeiből. Nem jelent meg olyan – akárcsak valamelyest is a mi vidékünkhez köthető – könyv, amelyről Kovács János ne tudott volna, amelyet ne vett volna meg, vagy ne olvasott volna el, és ne lenne róla – ismeretterjesztő magaslaton – véleménye. Néhányat fel is sorolunk a *Vidékkönyv* könyvismertetéseiből. Szerepi Nagy Attila: *Karcagi legendárium* (1999), Józsa László: *Megszentelt kövek* (2000), Balogh János: *Túrkevéttől Óceániáig* (2004), Körmendi Lajos: *A táltos kincse* (2005), Sarusi Mihály: *Írni, Csabán* (2006), Bellon Tibor: *Beklen* (2006), Tóth Boldizsárné: *A pokol tornácán* (2007), illetve *Sorsok és tragédiák* (2010), Kárpáti Jenő: *A messze látó pásztor* (2009), Hetagurov Koszta: *Osztét líra, osztét nyelvből fordította Kakuk Mátyás* (2011), Szűcs Sándor: *A pusztai utolsó krónikása* (2013). Bartha Júlia és Horváth György kiadásában: *Kun történetek a régi idők*

Helytörténeti füzetek bemutatója

(Zádor és Ágota, *Kun Erzsébet*) (2013); Mándoky Kongur István: *Kunok és magyarok* (2013), Kunkovács László: *Pásztoremberek* (2014), Rideg István: *Körmend Lajos világa* (2014).

Milyen megkapó hódolattal ír Kovács János Kunkovács László könyvéről! „A talán több évezredes magyar pásztorélet, pásztor kultúra eddig legnagyobb, legtökéletesebb és leggazdagabb enciklopédiája született meg a kötet megjelenésével.” Körmendi Lajosról szólva milyen remekül tud sommáználni. „Mélyen és erősen kötődött szerelmes szülőföldjéhez, a Nagykunsághoz, Karcaghoz, mélyen kötődött a nemzetet megtartó és megújító hagyományokhoz, vonzódott a történelem által megnyomorított, padlóra küldött egyszerű emberekhez, és az élet apró, egyszeri csodáihoz”.

A *Két halhatatlan portré* (2013) című hosszabb esszé Kuncz Aladár (1886-1931) és Finta Gergely (1883-1946) igaz barátságáról szól. E könyv remeklése a *Lovak* (1994) tárca, *Édesapám emlékezetének* ajánlva, költői prózában. Megtisztelők és örömök a köszöntői (*Barna Gábor köszöntése*. 2014, *Szerepi Nagy Attila köszöntése*. 2014).

Legutolsó, ötödik kötetét – „*Megfogyva bár...*” (2016) – is én lektoráltam, amelyet aztán Serfőző Simon jelentetett meg 2016-ban, Miskolcon, a Felsőmagyarország Kiadó-jában. „*Ilyen írások kellenek ide!*” – mondotta örömmel. (Az eddigi négy könyvét mind a karcagi Barbaricum Könyvműhely jelentette meg.)

De nemcsak a *Falufigyelő* egyedülálló Mesterszálláson (és Magyarországon), hanem a *Régi mesterszállási családok képek-sorsok* (2016) is! Folytatása a *Régi mesterszállási családok 2. Képek-sorsok* (2017) és a *Régi mesterszállási történetek* (2017). Közösén írták, szerkesztették Farkas Imre, K. Farkas Dóra. Kovács János. „*A lakosok nagy tettet hajtottak végre: szinte a tudatalattiból hozták vissza a falu emlékezetét, vagyis az írók – egyénként – a tudatalattit emelték a felszínre, ezúttal közösségi szintre, a falu közös emlékezetébe, erősítve ezzel az ösztartozásuk érzését*” – írtam az *Agria* folyóirat 2018. évi téli számában. Ez is egy vidéki csoda. „*Képzeld, felbolydult a falu – telefonált nekem Kovács Jani barátom – senki se akar kimaradni az őseinek a képeivel, mindenki képeket gyűjt! Az utódoknak talán már nem mondott volna semmit. Csak bámulták volna, hogy ki ez, mi ez, és kidobták volna. Így viszont közkinccsé vált a múlt!*” Tagadhatatlanul eufóriás a pillanat. „*Éreztem*

közben azt az erőt, amit csak a múlt és az ősök tudnak adni az embernek. Áldott legyen az emlékezetük!”

Tudom tehát, **vidéki csoda az, hogy ő, Kovács János soha nem a maradás ellen küzdött, hanem a megmaradásért harcolt**, miután, mondhatni, „a fejlődés ára”, a rendszerváltoztatás, a privatizáció „egy háborús méretű kárt okozott” a népünknek, mert sok-sok szép és világraszóló eredménye letűnt és semmivé válóvá lett.

A világeletemben önzetlen János barátunk-testvérünk valóban örökmozgó volt, rendületlenül járta a szeretett vidékét, minden jelentős eseményen ott volt, kiállításokon, művésztelepen, lovas napokon, könyvbemutatókon, búzaszentelőn, falunapon, aratóversevényen, Szent István napon, a Karcagi Birkafőző Fesztiválon, mindenféle népi ünnepeken, vigasságokon. És büszke volt, hogy tagja lett a Kunszövetségnek! Örömmel fogadják, és kéri segítő elhivatott gondolatait, meglátásait a tájegység lapjai is, például a mezőtúri Lámpás, a türkevei-szolnoki Jászkunság, a jászberényi Redemptio.

Felkaroltja és ifjú barátja, a hú Olasz Ákos egy maga választotta Erdélyi József-verset mondott el öreg barátja sírjánál. A *Reggel* című egyszerű dalremeklést hajdanán mintha csak éppen róla írták volna. A vers hangulatváltásaiban a gyermekkort, a felnőttkort és az öregkort idézi meg a népi költő egy-egy gyönyörű versszakban, könnyeden, mégis mélyen, meghatóan, szimbolikusan. Idézzük hát a legegyszerűbb modern költőnk eme versének utolsó versszakát, mert annyira megkapó, annyira méltó az utóbbi öt hónapjában a tudóbaja, az agyvérzése következtében sokat szenvedett barátunk, testvérünk emlékéhez, akinek, mint mondták is sokan, már valóban megváltás volt a halál!

„*Egy szép reggelre gondolok, / és mosolygok és meghalok. / Kék lesz az ég, ragyog a nap, / megyek magas fenyők alatt, / kezemet fogja holt apám, / s megszólal egy rigó a fán. / Azt mondja majd az a rigó, / hogy élni szép, hogy élni jó, / de halni szebb, de halni jobb, / s én mosolygok és meghalok.*”

Kovács János barátunk meghalt. Eltemettük. De a művei fennmaradtak, és tovább élnek, élhetnek, hatnak, ha olvassuk őket...

Karcagon, 2023. december 26-án, karácsonykor, István napján

Rideg István ny. középiskolai tanár

A 2022. karácsonyára megjelent „Édesek és sósak” süteményeskönyvet követően három újabb kiadványt jelentetett meg a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagományörző Egyesület: Lukácsi László-Müller Attiláné-Simon Károly: *A zsidóság emlékezete Jászsószentgyörgyön*;

Ludányi Kálmán: *Életem, Vízi Ferencné Kobela Terézia Anikó: Szentgyörgyi életünk* című munkákat.

A helytörténeti füzetek kiadásához anyagi támogatást nyújtott a Jászsószentgyörgyi Községi Önkormányzat „Civil szervezetek támogatása” pályázata, valamint Vízi Ferencné magán-személy, az egyik mű szerzője. A szerkesztői feladatokat az egyesület titkára, Marton Rita látta el.

2024. január 27-én a három kiadvány ünnepélyes bemutatóján Szarvák Imre polgármester méltatta az értékteremtő munkát, és további anyagok gyűjtésére biztatott.

Az egykor jelentős létszámú zsidóközösség történetét feldolgozó eredeti dolgozat a szolnoki Damjanich János Múzeum helytörténeti pályázatára készült 2014-ben, melyhez Simon Károly egyesületi elnök tetemes anyagot tárt fel az adatközlők felkeresésével, gondolataik rögzítésével, terepi munkával.

Ludányi Kálmán visszaemlékezése kis példányszámban már megjelent 2008-ban unokahúga, Magyar Józsefné Baranyi Erzsébet gondozásában. Ennek a műnek az ismételt kiadását valósította meg az Egyesület. A korhű élettörténeti írásból dr. Körei-Nagy József egyesületi tag adott elő szemelvényeket.

A szerző özvegyének, Ludányi Kálmánné-nak köszönetét testvére, Tekse Béláné tolmácsolta.

A jászsószentgyörgyi származású, Kanadában élő Vízi Ferencné fiatalkori élményeit feldolgozó visszaemlékezéseiből Tóth Katalin egyesületi tag olvasott fel gondolatébresztő részleteket.

Marton Rita szerkesztő kiemelte, hogy a mai fejlett technika mellett gyakori az adatvesztés, egyes adathordozók – így például a CD – gyorsan idejét múlttá válnak, azonban a könyv örök, ezért is fontos, hogy az arra érdemes műveket ebben a formában is megörökítsük az utókornak.

**Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományörző**

VISSZATEKINTŐ

Györfi Sándor Galéria nyílt Karcagon

2023. augusztus 22-én nyílt meg Karcagon a Györfi Sándor szobrászművész alkotásait bemutató galéria, amelyet Prokai Gábor művészettörténész ajánlott az érdeklődő közönség figyelmébe. Az alábbiakban közzé tesszük a megnyitón elhangzott beszédét.

„Néhány éve, mikor Kossuth-díjasként való köszöntésekor Szepesi Tibor felvetette a művésznek, hogy munkásságát állandó kiállításon mutathatná be, megütközve fogadta az ötletet. Állandó kiállítást, a már nem élő művészeknek szoktak rendezni – mondta. Nem örült.

Györfi Sándor Galéria Karcagon

Fotó: Dede Lilla

Mára, elérkezve a kiállítás megnyitásának napjához, a kezdeti távolságtartó elutasítás már elmúlt, s a művész ma is alkot szülővárosában, műhelyében. Csak most ismertem meg az előzményeket, de megnyugtatósaként elmondtam volna, hogy nem csak elhunyt művészeknek, s lezárult munkássággal nyitottak állandó kiállítást. A tiszteletből, megbecsülésként Borsos Miklós-nak Győrött 1979-ben, Varga Imrénének Budapesten 1983-ban, még életükben megnyílt gyűjteményes kiállításuk – hogy csak a szobrászattól hozzak példát.

Háromjuk közül csak Borsos tanított a főiskolán tanárként – mások mellett a művész öccsét, Lajost is. Varga és Györfi nem a katedráról vívott ki magának munkásságával katedra nélküli professzorságot.

A kiállításnak helyet adó épületet Györfi Balázs építésztervező képzőművész tervezte át a mai funkciójára, formálta ki a kiállítás alapkoncepcióját, kibővítve azt interaktív múzeumpedagógiai tevékenységgel.

A tisztelet a szülőváros részéről a művésznek szól, aki művészetének kibontakoztatását gyermek- és ifjúkora tájain, éltető közegében tudta elképzelni felnőttként, alkotó emberként is.

Voltak ennek a városnak korábban is hírnevet szerzett szülőttei Németh Gyula nyelvész, Györfy István néprajztudós, a fazekasművészetben Kántor

Sándor neve vált megbecsültté. Németh Gyula munkásságát 1948-ban, Kántorét 30 év múlva 1978-ban, Györfi Sándorét újabb 40 év múlva 2018-ban ismerte el a magyar állam Kossuth-díjjal. Szellemiségük – s soroljuk ide még Szűcs Sándort, Bellon Tibort – hatottak a Mesterre, amit művészetébe ötvözve sugárzóan közvetített tovább: Németh Gyula szobrában, Kántor Sándor-éremben, Szűcs Sándor-domborműben, meg az életmű kiemelkedő fontosságú és minőségű szobrában Györfy István egészalakos ülőszobrában, ami a múzeum kertjében áll.

Megtartó erőt sugárzó ez a város, ez a táj, legalábbis Györfi Sándor életre szóló hatással érzékeli ezt. A karcagi pusztá, az itt élő emberek világa visszafordító erejű volt akkor, mikor pedig a választott hivatás az érvényesülésnek

sikerrel kecsegtető megszokott útjaként a diplomát adó nagyváros felé marasztalta, jelölte volna ki számára az irányt.

Prokai Gábor művészettörténész

Fotó: Dede Lilla

Az Ő döntése, hogy a karcagi tanyán nevelődött, annak végtelen teret adó szabadságában, ahol csikós édesapjuk a lovon száguldó fiai számára a horizontot jelölte ki határként. A szabadság vágya hozta haza, az ifjúfi féktelen erő, önbizalom és hit, hogy meg kell, és meg is tudja teremteni a művészeté számára ismeretlen földön és közegben az alkotáshoz, tehetségéhez való feltételeket.

A szobrászathoz, a szoborkészítés mesterségéhez a tudását, az elődök művészetének ismeretét és tiszteletét tanáraitól – Borbás Tibor, Mikus Sándor, Rátonyi József, Somogyi József – a nagyvárosból hozta, de ahhoz, hogy a megszerzett ismereteket tehetségével művé formálhassa, az inspirációt, ösztönző készséget és szellemiséget a szülőföldön találta meg. A semmiből kellett megteremteni a maga művészetének katedrálisát: földből, agyagból, samottból, viaszból, bronzból a tűzzel szövetkezve.

El kellett szakadni, szabadságot teremteni magának a kivitelezést illetően is. Műhelyt létrehozni. Tudatosan törekedett is erre. Már a főiskolán kezdett foglalkozni egy, az öntési gyakorlatban elfeledett ősi szoborkészítési gyakorlattal: a viaszveszejtéses bronzöntéssel. Itthon folytatta, sok éven át tökéletesítette, művészi egyedülálló teljesítményig emelte annak gyakorlatát (Fenyőág).

Önvallomását idézem: „A viaszveszejtéses bronzöntés technikájának újra felfedezését a szükség hozta, mint a paraszti munkát. A parasztember mindenhez ért. A szerszámaikat is jórészt maga készíti. Én is így állottam a dologhoz, hogy amit ember máshol meg tudott csinálni, azt én is megtudom!”

A megküzdött, kinccsé vált ismereteit nem csak műhelyében kamatoztatta és osztotta meg. Megtermékenyítette vele hazai és külföldi pályatársak művészetét az általa vezetett művésztelepeken, Nyíregyházán, Mezőtúron, a határainkon túl Galántán, Lendván és máshol. A magyar Alföldön öntőműhelyek jöttek létre az addig errefelé ismeretlen kultúrát művelve.

Részlet a galériából

Fotó: Dede Lilla

Erre (is) gondoltam, mikor katedra nélküli professzorságáról szóltam. Az eljárás nem csupán technikailag innovatív, hanem a művészi kifejezés szempontjából is felszabadító erejű. Ezért tekinthetik Mesterüknek öt sokan a vele való találkozás után bevallva, bevallatlanul. De a saját munkásságában is meghatározó jelentőségű, hogy minden műve az ihlettől a megvalósulásig a saját szellemének, keze munkájának megtestesülése.

Művészi szabadsága nem külsőleg, a körülmények által meghatározott, korlátokat csak maga állíthat magának. Nyitottságának önzetlenségének, kolegialitásának köszönhetően karcagi műhelye a szakmai körökben ismertté, fogalomná vált. Keresték és keresik itthonról, külföldről.

Korábban egy megnyitóján részletesen beszéltem arról, amit Liszt Ferenc munkássága jelentett a zongoramuzsika, a zongorázás megújítása terén. Liszt előtt példaként Paganininé a hegedűvel művelt művészi virtuozitása állt.

Györfi Sándornak az elfeledett öntési technikát életre keltő, élő gyakorlattá változtató felújítását Liszt tettehez hasonlítottam, mint ami sok társa számára is művészi megújulást teremtett. Többször utaltam már a művészi teremtő képességre. Hogy idézzem a magyar irodalom méltatlanul és sajnálatosan kevésbé ismert óriását, Szentkuthy Miklóst, aki az előző században alkotta páratlanul hatalmas életművét. „A művész... kötelessége, hogy isten-módra tovább

folytassa a teremtést: a naturalista másolás Szentlélek elleni égbekiáltó bűn és istenkároklás, hiszen Isten minket is kvázi-istenként formált... Ha meg így van, ha ez a katolicizmus legalapvetőbb dogmája, akkor a Picassók és aztékok csak folytatók, amit Isten elkezdett: alkotó, formáló urai vagyunk a világ nyersanyagának... A természet nem azért van itt, hogy másoljuk: az Isten azért dobta elénk a természetet, hogy válogassunk benne, hogy mint második istenek alakítsuk tovább, a magunk alkotó, fantazta kedvére. Az úgynevezett valóság csupán nyers elemeket kínál nekünk, amelyekből a művész figuráz további isteni ornamentikát.” (1949) Szentkuthy: Bezárult Európa, 119.

Ha valaki istenkároklásnak gondolná ezeket a mondatokat, azoknak ajánlom II. János Pál pápa levelét a művészeknek,

1999. április 4-én írta: „A művész a Teremtő Isten képmása.” - csak Szentkuthy 50 évvel azelőtt, 1949-ben írta sorait.

A kiállítás válogatása méretét tekintve nem vállal többet, mint csupán rálátást adni, szinte kamara körülmények között érzékeltetni, szerényen, eszenciálisan bemutatni egy gazdag, elsősorban a köztereken megnyilvánuló, ma is gyarapodó életművet.

Azt azonban jól reprezentálja, hogy a művészt tápláló gyökerek honnan kapják energiájukat. Megélt élményeiből, mint a *Méneselek emlékére* című szobra kezdő éveiben; meg a karcagi tájból, valóságból, emlékeiből élénk lépő parasztemberek ihletéséből.

Lényegre törő, tömönatos fogalmazás, hitelesség (*Nyugdíjas földműves, Nagyapám I-II., Pár, Szántás*).

Az életművön belül ennek a csúcspontja az itt csak tervként látható, Mezőtúr közterén álló *Kubikos* szobra. Nagyapja fejszobra teljes alakká kiegészítve formálódott újra. Áll szikáran, szálfá egyenesen, erősen, megtöretlenül, legyőzhetetlenül. Kabátja sárkölöncokból felrakva, tömb szerűen, hatalmasan borul rá, mintha a föld egy darabja lenne, azt hordaná a vállain. A barázdás, kemény arcban szigorú, de bizakodó tekintetű szempár. Időtlenül példáz emberi tartást, önbecsülést, erkölcsiséget, őszintén, pátosztalanul, de nem érzelemmentesen. A magyar szobrászatban Borbás Tibor ibrányi *Földosztók* című szobrát tudom társul mellé állítani, mint csak egymáshoz mérhető kvalitásokat, szobrászi teljesítményeket. Móricz, Veres Péter, Szabó Pál alakjainak reinkarnálódásai ők. Személyes, meghitt vallomás az *Apám emlékére* című kisplasztikája: egy forró, délibábos nyári nap emléke. A tanyán élő pusztai ember, mint a rónák fejedelme ül a lován magabiztosan, méltósággal, szabadon.

A táj szeretetének szép megfogalmazásai a *Vihar*, a *peresi táj*, a *kunsági Vénusz* kis terve.

A belső késztetése, a figyelme az emberre és a tájra azonosulássá válik, művészi programmá szervesül. Az értékek keresése, felismerése, felmutatása művészi habitusának meghatározó eleme, amihez a hozzá hasonló törekvésű tudós emberekben talál társakat, mint az ugyancsak a szülővárosból induló Györfy István, Németh Gyula, Mándoky Kongur István. Györfy széken ülő robusztus alakja, bölcs nyugalma a fiatal szobrász ihletett, koncentrált, a formák szabad áramlását

engedő és szabályozó, minden részletre figyelő, de abban el nem vesző, lényegre törően fogalmazott mintázásával ül előttünk. A vibráló feszültséget és nyugalmat teremtő felszabadult formázás ellenállhatatlanul lenyűgöző erejű. A kezdetekkor fő művet alkotott, ami nemcsak az életműben, hanem a magyar szobrászatban is megkerülhetetlen érték, csakúgy mint Varga Imre *Hatvani professzora*, Borbás Tibor *Széchenyije*.

Büszkén vigyázzák, óvják, szeressék a múzeum kertjében álló szobrot!

Az idősebb pályatársról, Papi Lajosról készült portréjában bátor szókimonddal szól a nem igazán atlétikus alkattú, idős barátról, humorral és szeretettel, úgy hogy az embernek eszébe sem jut, hogy tiszteletlenségre, karikirozásra gondoljon.

Munkásságának jelentős részét adják a történelmünk, kultúránk nagy alakjairól formált szobrai. 2009-ben szobrász testvérével közösen kiérdemelt Magyar Örökség díj is ezt emelte ki. Az Aranykönyvbe ez a meghatározás, indoklás került: „A Györfi testvérek: Györfi Sándor és Györfi Lajos a nemzet nagyjait megjelenítő szobrászművészete Magyar Örökség.”

Ebből a műcsoportból a *Bartók-dombormű*, a *Szent László lovas szobor* Kisvárdáról fotója és makettje, a *kassai II. Rákóczi Ferenc szobor* fotója és a városukban álló *Németh Gyula szobor* fotója – nekem egyik kedves, nagyrabecsült Györfi Sándor szobrom – láthatók.

Mint közösségi feladatokat, kihívásokat teljesítő művésznek többször kellett szembenéznie a II. világháború áldozatai emlékére emelt szobrok készítésével. Igyekezett a tragédiára koncentrálni, a megemlékezéshez méltó, sablonokat kerülő megfogalmazásokra. Megkerülhetetlen a fájdalomnak a művészettörténeti ikonnal, a pietával való jelzése, két eltérő megfogalmazásban. A kiállításon ennek demonstrálására a karcagi és a testvérvárosba Székelykeresztúrra készült *Székely síratóról* készült fotók. Egészen más megközelítésű, a 20. század formanyelvén megfogalmazott pályázatnyertes *szolnoki emlékműve*, aminek fő alakja a lebegő töredék, egy arctalan, elpusztított férfialak, katona torzója. A *Memento* a roncsolt, fragmentált Korpusz torzó változataként a pusztulás, az áldozattá válás drámai jelképe.

A Nagykunság magyarságba beolvadt kun népessége hagyományainak feltárása, megmutatása, az identitáskeresés és –örzés felvállalt művészi programmá vált nála, amit szobrok sora bizonyít. Gondoljunk a magyarkai *Kun emlékhelyre* vagy a *Nagykun Millenniumi Emlékmű* elkészítése. Az utóbbi emlékeztetés IV. Béla király és Kuthen vezér találkozására és szövetségkötésükre a kunoknak az ország védelme érdekében történő betelepítésére.

A zivataros évszázadok alatt tépett, sebzett országot István testével szimbolizálja a magyar táj fölé hajolva a Művész. (*Magyar táj 2000*)

Az emlékművek között, a megvalósítás módját illetően van különös jelentősége a reformáció debreceni emlékművének. Az alkotók, a Györfi család több generációs tagjai, úgy hogy ki-ki tudása legjavát adva hozták létre a monumentális alkotást.

A vitrinekben látható érmek, plakettek a szobrász nagyméretű alkotásaihoz képest egy más műfajhoz illő meghatározással pontatlanul élve: kamaraművek. Csak méretben kevesebbek, de a művészi invenciót tekintve teljes értékűművészi ábrázolást kívánnak.

Közülük két sorozatot: *Per Naturam (Evolúció)* és *Reinkarnáció (Befejezetlen sorozat)* darabjait emelném ki. Az előbbi a táj fölé hajoló művész variációs játéka természeti motívumokkal, fákkal, folyóvízzel, domborzattal. A másik az ősi termékenységi szobrocskának az idézete, különböző korokban változó alakban való megjelenítése a női szerepnek.

Talán nem mindenki tudja, a 11,1 cm-es kis szobrocskákat magyar régész, Szombathy József találta 1908-ban Alsó-Ausztriában Willendorf in der Wachauban.

A vitrinekből kilépve *Európa szentélyének* tetejét kariatidák helyett a willendorfi nőalakok tartják, így értékeli fel a mai művész a 22–30 ezer évvel korábban szobrocskákat formáló őse emlékét.

Még egy szimbolikus szoborról szólnék: *A játszma vége I.* (1984) Az életmű egyik ikonikus, kiemelkedő darabja. A kompozíció egy sakkjátszma indulatosan, veszíteni nem tudóan, türelmetlenül felborított vége. A figurák szerte hullanak az asztalról... Egy ily módon véget vetett játék a vereségről szól, ennek nincs győztese, vesztese

mindkét fél. A kezdetkor elfogadott elvek, játékszabályok, az egymást egyenrangú félként elfogadó, egymást tisztelő vetélkedés kudarcot vallott; a gondolkodás, a szellem mérkőzésének az erőszak, a nyers erő vetett véget.

A játék maga az élet ... és ha a gúnycakaj közben is, az életért fel kell állni, a bábokat összeszedni, felállítani, erőt gyűjteni és újrakezdeni.

Mert aki szereti a játékot, az életet, az újrakezdi. Hiszi és betartja a játékszabályokat, hogy ne a tisztességtelenség vehesse át az irányítást, mert az nem játék, az nem élet: az a feladás, a legyőzetés, az ember- és életellenes.

De nem csupán művészi, meditatív, parabolikus tartalma miatt van kitüntetett szerepe ennek a műnek az életműben. A testet öltés, a megformálás módjának, a kivitelezés bravúrnak szempontjából is jeles mű. Sokan vizsgálták hitetlenkedve a részleteket az ágas-bogas kompozícióban. A figurák rafinált kapcsolódásait hegesztéssel gondolták megvalósítottoknak. Pedig nem. Egyben formált a szobortest, s az öntés is hibátlan.

Hány hasonló bravúrt hajtott végre az évtizedek során saját és kollégái terveinek az elképzeléseik szerinti tökéletességgé létrehozása érdekében...

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Hiteles, szép történet a tanyáról induló fiú élete és művészete a Munkácsy-díjtól, a Magyar Örökség és más díjakon át a Kossuth-díjig. Életútja megfelel a Marcus Aureliusi követelményeknek: minden tettet járuljon hozzá a közösség kiteljesedéséhez!

Ő a tehetségét a legsokoldalúbban hasznosító művészek közé tartozó.

Aki ellopta a tüzet, ma is játszik a tűzzel; nem ellenfelei, játszótársai egymásnak

...

s maradjanak is soká!

Prokai Gábor művészettörténész

Jubiláló táncegyüttesek

„Haj regő, rejtem...” címmel díszes meghívóval invitálta a Jásztánc Alapítvány az érdeklődőket 2023. december 17-én a jászapáti Pájer Antal Művelődési Házba. A hagyományos évzáró műsoron ez alkalommal két néptáncgyüttes jubileumát is ünnepelték. A Hétszínvirág Táncgyüttes immáron a 25. évét zárta le, az utánpótlását képező Mákvirág Gyermektáncgyüttes pedig 5 éves születésnapját tartotta. A nagy szakértelemmel, és igényességgel szerkesztett két részes gálaműsor hiteles képet adott Jászapáti Város közönségének táncszeretetről. A látványos műsorban fellépő több száz táncos frenetikus sikert aratott a gyönyörű viseletekkel, a hangulatos és bravúros koreográfiákkal. A műsor zenei kíséretéről Bíró Imre és barátai gondoskodtak. Isten éltesse a két táncgyüttest, és kívánjuk, hogy még sokáig hódoljanak a magyar néptánc varázslatos világának!

Borics László, az együttes vezetője és tanítványa, Rusvai Éva

Sivadó Máté és Végert Ágnes

KÉPES RIPORT

A 25 éves Hétszínvirág Táncgyüttesről és a Mákvirág Gyermektáncgyüttesről Puyau Dániel fotóival

Bíró László és Gyenes Zsófia

Jászsági táncok az együttes lánykara előadásában

Az 5 éves Mákvirág Gyermektáncgyüttes

Búcsúzunk Nagy Albert jászkapitánytól (1941–2024)

Nagy veszteség érte a Jászság hagyományörzését. 2024. január 12-én jászboldogházi otthonában elhunyt Nagy Albert emeritus jászkapitány. A jász- és kunkapitányok, kapitánynék, Jászboldogháza község vezetői, lakosai, a családtagok, barátok, szomszédok jászkapitányhoz illő tiszteletadásal vettek búcsút a köztiszteletnek örvendő kapitánytól. A gyászszertartást Soós Tamás atya celebrálta. A jász-és kunkapitányok tisztelgő sorfalat álltak kapitánytársuk koporsója mellett, amely tetején ott díszelgett a jászkapitányok egykori méltóságjelvénye, a Jászkürt. A búcsú szavait Bolla János emeritus jászkapitány és Koczáné dr. Fehérvári Mária polgármester asszony tolmácsolta a jelenlévőknek. Elhangzásuk után Szöllösi Sándor emeritus jászkapitány meghajtott a Szabad Jászok zászlaját a koporsó előtt, majd elindult a temetési menet a kapitány úr végső nyughelyéhez, ahol a jászkapitánynék és más jelenlévők virágokkal borították be a sírba engedett koporsót, miközben Molnár László népzenész az alkalomhoz illő dalokat muzsikált. A továbbiakban közzétesszük a temetésen elhangzott két búcsúztatót:

Tisztelt gyászoló család! Tisztelt hozzátartozók, barátok!

Mi, a Jászkun Kapitányi Tanács tagjai is eljöttünk, hogy ravatalánál végső búcsút vehessünk, és utolsó, földi nyughelyére is elkísérjük Nagy Albert jászkapitány társunkat, akit 18 éve, a Jászboldogházán megrendezett XII. Jász Világtalálkozón ünnepélyes keretek között iktattak be tisztségébe.

Nagy Albert 1941. július 16-án született Jászberényben. Szülei Boldogháza Tápió határrészén gazdálkodtak. Földműveléssel, állattartással foglalkoztak generációk óta. Így fiuk is, a többi tanyasi gyerekekhez hasonlóan korán megismerte a paraszti élet szépségeit és mindennapi küzdelmeit, élték a tanyasi embereket különösen sújtó negyvenes, ötvenes éveket. A határrész tanyasi iskolájában kezdte meg tanulmányait. Az általános iskola elvégzését követően is szülei gazdaságában dolgozott. Továbbtanulásra csak az 1959. évi tsz. szervezés után gondolhatott. Középszkolai végzettséget Karcagon, a Mezőgazdasági Technikumban szerzett. Ezt követően is tovább tanult

Mosonmagyaróváron a Mezőgazdasági Főiskolán, ahol szakiránya az állattenyésztés volt. 1967-ben szerzett agrármérnöki diplomát.

1967-ben kötött házasságot Kurucz Ilonával, akivel már a középiskola éveiben megismerkedtek. Házasságukból két leánygyermek született, Andrea 1968-ban és Éva 1974-ben, akik az önálló családalapítás után három szerető unokával örvendeztették meg szüleiket. Albert sok szeretetet kapott és nagyon büszke volt családjára, imádtá unokáit, akik szeme előtt nőttek fel. Már a legfiatalabb is a Lehel Vezér Gimnázium diákja.

Nagy Albert jászkapitány

Mint fiatal diplomás Jászboldogházán, a termelőszövetkezetben állattenyésztőként kezdett dolgozni. Részt vett a különösen híres tenyészetek szakmai és mindennapi irányításában. Később, szintén ezen a szakterületen, a jászberényi Kossuth Termelőszövetkezet jogelődjénél dolgozott. Utána munkatársamként, főállattenyésztőként a jászberényi Zagyvamenti Termelőszövetkezetben tevékenykedett.

A rendszerváltást követően a Bábolnai Takarmánygyártó Vállalat jászberényi telepe, majd az ujszászi telephely vezetőjeként dolgozott a 2009. évi nyugdíjba vonulásáig. Felkészült, tapasztalt vezető volt, tudott alkalmazkodni az új élethelyzet adta kihívásokhoz. Szakmájában és magánéletében is mindig hű maradt szülőföldjéhez, a Jászsághoz. Ragaszkodott gyökereihez, gyermekeit

és unokáit is a szülőföld, a haza szeretetére nevelte. Családja, és ő maga is elismert és megbecsült tagja volt e kis település faluközösségének. Nem volt véletlen, hogy a község lakossága egyhangúan támogatta a jászkapitányi jelölését, és egyetértett az önkormányzat döntésével. A kapitányi felkérést ő is – mint mi mindannyian – nagy megtiszteltetésként élte meg, és szívesen vállalta az ezzel járó, a jász hagyományokra épülő feladatokat, a jászkapitányi tisztséggel járó sajtós képviseletet a Kapitányi Tanácsban is. Ebbéli munkájáról rendszeresen, a helyi újságban is tájékoztatást adott. Megválasztása utáni időben feleségével együtt vett részt a Jászság, a Kis- és Nagykunság közös, kulturális és hagyományörző rendezvényein. Könnyen épített kapcsolatokat, kötött barátságokat.

A Jászságból ő rendezett először hagyományos kézi aratóversenyt, szervezett erős aratócsapatot, akik azóta is rendszeres résztvevői az évenkénti, ún. Hármaskerületi Aratóversenyeknek.

Az utóbbi időben – felesége betegsége óta – már kevesebb alkalommal, és egyedül vett részt a nagyobb rendezvényeken, de a helyi rendezvények mindenkorai résztvevője volt, és tagja is a helyi csoportoknak. A Jászok Egyesülete budapesti rendezvényein is gyakran ott volt, vállalta ezért az estebe nyúló utazásokat is.

Folyamatosan kapcsolatot tartott hajdani főiskolájával, ahol az agrármérnöki végzettsége után még a szakmérnöki diplomát is megszerezte. 2017-ben büszkén vette át az intézmény jogutódjától az ARANYDIPLOMÁT.

Mint emeritus jászkapitány élete végéig részt vett Jászboldogháza közéletében, a kulturális és hagyományörző rendezvényeken. Tartotta a kapcsolatot a községből elszármazottak baráti közösségével. Aktívan részt vett és közreműködött a helyi emlékhelyek kialakításában, felújításában.

2021-ben, 80. életévében az a megtiszteltetés érte, hogy Szűcs Lajos polgármestertől átvehette a község legnagyobb kitüntetését, a „Jászboldogháza Községért” kitüntetését. Mi, a Kapitányi Tanács tagjai is megünnepeltük őt e jeles évforduló alkalmából a Jász Múzeumban.

Halálhíre mindannyiunkat megrendített. Nem volt beteg, mindig egészségesnek ismertük. Halála – talán sorsszerű – a II. Világháború, nemzetünk számára egyik legtragikusabb emléknapjának,

a II. Magyar Hadsereg Doni Katasztrófájának 81. évfordulóján történt.

A gyors és váratlan halál feldolgozása különösen a szűk családnak mindenkor nagyon tragikus és nehéz. Kapitánytársunk békésen elaludt. Előző napon még autóba ült, feleségével még elmentek a jászberényi fürdőbe, beszélgettek, elbúcsúztak. Este, mint máskor, időben lefeküdt és örökre – elaludt. Másztól már nem tudott elbúcsúzni.

Elaludt örökre, mint 81 évvel korábban annyian elhunytak abban a gyászos csatában. Kapitánytársunk élete szép volt, és szép, nyugodt a halála. Kiegyensúlyozott, bölcs, alkalmazkodó volt életében. Olykor kissé zárkózott, de családserető, nyíltszívű a magánéletében, aki mindent elrendezett magában és környezetében is. Aktív életében is a szakmája szeretete, az elkötelezettség, a becsület, a jó szándék és állhatatosság voltak a meghatározók, a mérvadók.

Emléked szívünkbe zárva így őrizzük meg!

Nyugodj békében, szülőföldünk ölelésében! Isten áldjon BARÁTUNK, NAGY ALBERT JÁSZKAPITÁNY! Isten veled!

Bolla János emeritus jászkapitány

*Tisztelt Gyászoló család! Tisztelt Gyászoló gyülekezet!

Alig léptünk át az új év kapuján, s máris szomorú kötelesség szólított egybe bennünket végső búcsúzásra és tiszteltetésre.

Átérezve a család fájdalmát, mélységes gyászáat, mi mind, akik itt vagyunk, őszinte együttérzéssel és részvétellel állunk most Nagy Albert, Jászboldogháza jászkapitányának ravatalánál.

Gyászol Jászboldogháza, gyászolja a jászkapitányát, a civil szervezeteinek és az egyház közösségének oszlopos tagját, tisztelgünk a barát és az ember előtt, aki megértette az élet törvényét. Megértette, hogy aki másokért él, annak nagyobb lánggal kell égnie és élnie, nagyobb erőfeszítéseket, áldozatokat kell hoznia, mintha csak önmagáért, szűk családjáért élne. Aki övéi mellett, közösségéért, a jászokért, a nemzetéért is él, az nem élhet, és nem éghet takaréklángon.

Mert élni bizony sokféleképpen lehet: Lehet tengődni egyik napról a másikra, lehet rögtönözni az életet, lehet az erőnkkel takarékoskodni, fukarkodni, lehet céltalanul bolyongani, rá lehet bízni életünk alakulását a vak véletle-
nekre, a szerencsére, de aki hasznára,

javára, előmenetelére akar lenni közösségének, annak komoly céljai kell legyenek, és az élet minden percét arra kell felhasználnia, amire Istentől kapta.

Nagy Albertet 2006-ban a Jászboldogházán rendezett Jász Világtalálkozó iktatták be jászkapitányi tisztségébe. Azóta is rendületlenül, méltón és büszkén képviselte településünket. Munkássága elismeréseként 2021-ben Jászboldogháza Községért díjat vehetett át. Fialokat meghazudtolóan élte mindennapjait, rengeteget sétált, szívesen viccelődött, mindenkihez volt egy kedves szava. Nyaranta szinte nem telt el úgy nap, hogy ne látogatott volna ki a strandfürdőbe, ahol szívesen elegyedett beszélgetésbe a fiatalokkal és az idősekkel egyaránt.

Nagy Albert Jászkapitány úr élete azt igazolja, hogy nem önmagának élt. Minden törekvése arra irányult, hogy hasznára, javára, előmenetelére legyen szeretett falujának és a jászok közösségének. Ezért küzdött fáradhatatlanul, példát állítva élénk. Példája mindig kötelezni, biztatni és bátorítani fog mindannyiunkat.

A búcsú perceiben Reményik Sándornak a soráival köszönök most el a jászboldogházaiak nevében:

„... búcsúzunk, ...

... Az álmainktól, mik nem teljesültek,
A lángjainktól, mik lassan kihűlnek,
A tűnő tájtól, mit vonatról láttunk,
A kemény rögtől, min megállt a lábunk.”

Isten Önnel, nyugodjon békében Jászkapitány Úr!

**Koczáné dr. Fehérvári Mária
polgármester**

Kérjük az 1 %-ot

Kérjük adóbevallása
elkészítésekor adójának
1%-át ajánlja
a **Jász Múzeumért**
Kulturális Alapítvány javára.

A befolyt összeget

REDEMPTIO

c. honismereti lapunk
megjelentetésére fordítjuk.

Adószámunk:
18824168-1-16

Jászkóhalma várja a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, **június 21–22–23-án Jászkóhalmán** kerül megrendezésre a XXVIII. Jász Világtalálkozó. Jászkóhalma Önkormányzata és a Jászok Egyesülete már az elmúlt év végén megkezdte a szervezőmunkát és a találkozó előkészületeit.

A találkozó most is gazdag programot kínál a településre érkezőknek, amely sorában kiemelkedik „A Jászságért” Díj átadása és a 25. jászkapitány megválasztása.

A rendezők nagy szeretettel várnak minden érdeklődőt Jászkóhalma, a jászok és a jász hagyományörzés legnagyobb seregszemléjére!

A Redemptio c. honismereti lap önkéntes segítői

Előkészítés:

Bugyi Gábor, Bús Anna, Bús Béláné, Forgó Bence, Mátics Béláné, Mezei Józsefné, Papné Varga Bernadett, Pesti Lászlóné, Suba Ágnes Beatrix,

Terjesztés:

Jászsalsószentgyörgy: Simon Károly, Szabó Lászlóné

Jászágo: Dobosné Tari Mária
Jászapáti: Borbás Ferencné, Városi Könyvtár dolgozó

Jászberény: Bajorné Merk Angéla, Besenyi Vendel, Bolla János, Bolla Jánosné, Jánosi Irén, Kalup Gyuláné, Misinkóné Palócz Erzsébet, Sisa Béla, Szabó Pálné, Velez Livia, Zentai Zoltánné,

Jászdózsa: Kissné Kabács Anna, Zsidei Andrásné

Jászfelsőszentgyörgy: Dr. Gedeiné Hollós Ágnes, Dr. Turjányi Sándor

Jászfényszaru: Menczel Lászlóné, Tóth Tibor, Zsámboki Anikó

Jászivány: Besenyei Ildikó
Jászkóhalma: Papp István, Szűcsné Urbán Mária

Jászkisér: Bollók György
Jászszentandrás: Dávid Áron
Pusztamonostor: Sós Zsolt

Jász-Nagykun-Szolnok megye Tisza-szabályozás előtti földrajzi nevei az 1860 előtt készült kéziratok térképek névanyaga alapján XIII. rész

27. Tiszafüred

1. Akasztó fertő 1856 2. Ásott halom 1782/85, 1833/44 3. Bakó fok 1818 4. Békás ér 1818, 1833/44, 1857 5. Békás lapos 1833/44 6. Berek 1833/44, 1856 7. Berek hát 1833/44 8. Bikás ér 1833/44 9. Bocskoros 1818 10. Bódi dűlő 1833/44 11. Bódi fertő 1788, 1833/44 12. Bódi halom 1788, 1833/44 13. Bodzás dűlő 1833/44 14. Bodzás fertő-farka 1788 15. Bodzás halom 1782/85, 1819/69, 1833/44 16. Borsos hát 1833/44 17. Bozó 1782/85, 1824/25, 1830 18. Bozsó 1782/85 19. Csák halom 1788 20. Csapán (Csapány) zug 1788, 1833/44 21. Csengő fenék 1788 23. Csonka fok 1824/25 24. Csonka mélyér 1819/69, 1824/25 25. Csoszor 1833/44 26. Czédulás (Cédulás) ház 1788 27. Czigány (Cigány) halom 1819/69 28. Daru halom 1833/44 29. Daru lapos 1824/25 30. Daru rét 1824/25 31. Duna halom 1819/69, 1833/44 32. Ecsen (Eszeny) alja 1822/23, 1833/44 33. Ecsen (Eszeny) erdő 1822/23, 1833/44 34. Élő fűz 1784/90 35. Fehér tó 1819/69, 1830 36. Fehér tó ere 1819/69 37. Fehér tó-hát 1819/69, 1830 38. Fehér tó-köze 1819/69, 1830 39. Föld halom 1819/69 40. Füredi morotva 1819/69 41. Füredi rét 1819/69 42. Füredi szőlők 1788 43. Füstös laponyag 1833/44 44. Gerge halom 1782/85 45. Gétzi-fok 1818 46. Görbe ér 1824/25 47. Görbe fenék 1819/69, 1833/44 48. Gyepre járó 1833/44 49. Gyékényes (Gyikényes) 1782/85 50. Hadi halom 1819/69 51. Három ág 1824/25 52. Hegyes halom-fertő 1788	53. Holt-Tisza 1. 1819/69 54. Holt-Tisza 2. 1782/85 55. Hordó erdő 1782/85, 1833/44 56. Hordó fok 1782/85, 1784/90 57. Hordó szeg 1788 58. Hosszú fenék 1824/25 59. Hosszú fertő 1824/25 60. Hosszú hát 1824/25 61. Hosszú Pély 1818 62. Jaj-hát fertő 1788, 1856 63. Jaj lapos 1833/44 64. Kányola fok 1824/25 65. Kányola zug 1824/25, 1830 66. Kenderáztató tó 1824/25, 1857 67. Kengyel 1782/85, 1818 68. Kengyel fok 1818, 1824/25 69. Kengyel tó 1819/69, 1833/44 70. Kereszteletlen 1824/25 71. Kétökrös halom 1819/69, 1833/44 72. Kíntelen-fok 1782/85 73. Kis Bodzás halom 1818 74. Kis Bozsó 1824/25, 1830 75. Kis Domaháza 1782/85, 1819/69 76. Kis Duna-halom 1819/69 77. Kis Kárászok 1819/69 78. Kis Köllös 1818 79. Kis kőrös fok 1782/85 80. Kis-Ludas 1833/44, 1857 81. Kis Muhi 1833/44 82. Kis paptava 1818 83. Kis Tisza 1782/85 84. Kis-Tisza szakadék 1818 85. Kolcsalja 1833/44 86. Kollát fertő 1833/44 87. Kollát halom 1833/44 88. Kollát lapos 1819/69 89. Kornyik 1856 90. Kotró fenék (árok) 1824/25 91. Köleses 1824/25 92. Köleses hát 1824/25 93. Köllös 1818 94. Kőrös fok 1819/69 95. Középső dűlő 1833/44 96. Kügy(es) 1824/25 97. Küllő fok 1818 98. Lajt fok 1784/90 99. Lapos halom 1818 100. Lyukas halom 1833/44 101. Márton halom 1782/85 102. Mély ér 1818 103. Miklós halom (hát) 1830 104. Mohár 1833/44 105. Morgó 1788 106. Morotva 1782/85, 1833/44 107. Morotva fok 1784/90 108. Nagy Békás 1818, 1819/69	109. Nagy Bozsó 1824/25, 1830 110. Nagy Fa 1782/85 111. Nagy Fenék 1819/69 112. Nagy halom 1833/44 113. Nagy Kárászok 1819/69 114. Nagy Muhi 1819/69, 1833/44, 1857 115. Nagy Pap-tava 1818 116. Nagy-Sziget domb 1833/44 117. Német hát 1824/25, 1833/44 118. Nyúlas 1788 119. Örvényi erdő 1782/85, 1784/90 120. Örvényi morotva 1782/85, 1784/90, 1788 121. Örvényi rét 1784/90 122. Özes halom 1782/85, 1833/44 123. Pap tó 1830, 1833/44 124. Patkós köze 1830 125. Pere domb 1833/44, 1856 126. Pere hát 1784/90, 1819/69 127. Pere víz 1824/25 128. Rév háza 1819/69 129. Rókás halom 1788 130. Rókási járás 1819/69 131. Rozsos 1818 132. Rühes fenék 1824/25 133. Rühes hát 1824/25 134. Sáros hát 1824/25 135. Sáros rét 1824/25 136. Sáros tó 1824/25 137. Sárvány 1819/69, 1833/44 138. Sebes ér 1824/25 139. Sebes fok 1818, 1845 140. Sulymos 1819/69, 1833/44 141. Sulymos fok 1819/69, 1833/44 142. Sulymos lapos 1819/69, 1833/44 143. Szajla 1824/25, 1830, 1833/44 144. Szajla alja 1824/25, 1830, 1833/44 145. Szeles halom 1845 146. Szil hát 1824/25 147. Tám erdő 1782/85, 1833/44 148. Tám erdő alja 1824/25, 1833/44 149. Tám fok 1818 150. Tám hát 1819/69 151. Tám köze 1824/25, 1833/44 152. Tám vize 1824/25 153. Televény 1824/25, 1830 154. Templom 1782/85 155. Tisza 1782/85, 1784/90, 1819/69, 1822/23, 1833/44 156. Tisza zug 1833/44 157. Tó-hát 1833/44 158. Toklyó hát 1824/25 159. Tölgy ér 1824/25 160. Tölgyes hát 1784/90, 1824/25, 1830 161. Tűzok halom 1833/44 162. Új erdő 1782/85, 1784/90, 1833/44

163. Új erdő fok 1818
 164. Vadas fertő 1788, 1819/69, 1856
 165. Vadas halom 1788
 166. Varjas 1784/90, 1819/69, 1833/44
 167. Vaskapu örvény 1784/90, 1824/25
 168. Zátonyi erdő 1819/69, 1833/44
 169. Zátonyi pusztas 1784/90, 1819/69
 170. Zsíros fok 1818
 171. Zsíros rét 1818, 1833/44

folytatjuk

Veresgyházi Béla ny. iskola-igazgató

A hideghónaljú jászok

Dr. Dobos Lászlót, a Jászok Egyesületének elnökét hívta meg a Falusi Esték rendezvénysorozat előadójaként 2023. november 23-án a Jászsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület.

A köztisztelőben álló előadó személye, valamint előadásának figyelemfelkeltő címe – „A hideghónaljú jászok” – szép számú közönséget vonzott. A rendezvény messze túlnőtt a település határain, mivel a jászsószentgyörgyiekén túl további tizenegy településről – Alattyánról, Jánoshidáról, Jászapátiból, Jászberényből, Jászboldogházáról, Jászdózsáról, Jászkóhalmáról, Jászkisérről, Jászladányról, Szászberekről és Szolnokról – érkeztek érdeklődők. Simon Károly egyesületi elnök külön köszöntötte Zámori János és Nemes József emeritus jászkapitányokat, valamint Kalla Pált, a Jászsági Pálinka Lovagrend elnökét.

Dr. Dobos László nem érkezett üres kézzel. Az Egyesületnek egy Jászsószentgyörgyön 1913. március 29-én kiállított járlatlevelet, valamennyi résztvevőnek pedig „A Jászságért” Alapítvány „Adósai vagyunk Szülőföldünknek” című kiadványt ajándékozott. Előadásában hangsúlyozta, hogy nem lehet eleget beszélni a jász múltjáról és a jász hagyományról, mivel hitvallása szerint csak az lehet a miénk, amit ismerünk, azt nem is szerethetjük. Büszkén fogalmazta meg, hogy a jászok történelme a hétköznapiakban is jelenlévő valóság a Jászságban, s kevés olyan magyar népcsoport van, amely ennyire átitatva lenne a saját történelmi tudatával és saját történelmi múltjával.

Beszélt a jászok bejöveteleivel kapcsolatos teóriákról, vallásról, az oszét rokonságról, a Jászok Egyesülete által könyvjelző formában is kiadott jász szójegyzékről mint nyelvi emlékről, a jászok történelmi közjogi státuszáról, az eladatásról, az önmegváltásról, a Redemptiot követő intenzív fejlődésről, s az annak következményeként jelentkező kirajzásról.

Megemlékezett a múlt és a közelmúlt azon kiemelkedő személyiségeiről, akik sokat tettek a Jászságért, valamint azon jászokról is, akik öregbítették a jászok hírnevét.

A jász identitás legfontosabb szimbólumaként számon tartott Jászkürttről kevésbé ismert információként a jelenlévők megtudhatták, hogy Dugonics András piarista szerzetes „Etelka” című nagysikerű szépirodalmi művének köszönhető, hogy a magyar köztudat összekapcsolja a jászokat a Lehel kürtjéhez fűződő mítosszal.

az életüket, azt a viszonyrendszert, amely az egyént a közösséghez kapcsolta, a közösséget pedig az országhoz. A jászok mindig közösségként tekintettek önmagukra. „A jászok titka a jogok és a kötelezettségek patikamérlegén kimért egyensúlyában rejlik” – fogalmazta meg. Aki nem tett eleget a kötelezettségeknek, az nem részesült a jogokban.

Napjaink vívmányaként éltette a Jász Világtalálkozót, a Civil Vándordíjat, a Jászságért Díjat. Itt köszöntötte a hallgatóság soraiban jelenlévő, Jászságért Díjban részesült házaspárt, dr. Körei-Nagy Józsefet és dr. Körei-Nagy Katalint. A jelenkor vívmányai bizonyítékát adják annak, hogy a 21. században is lehet hagyományt teremteni.

Elismerően szólt Jászsószentgyörgy polgármesterének, Szarvák Imrének az Erzsébet Malom felújítása érdekében kifejtett munkájáról. Megszervezése, felújítása, közkinccsá tétele Jászsószentgyörgyön túlnyúló jelentőségű,

Dr. Dobos László

Fotó: Körei Nagy Katalin

Az előadás érintette napjainkat is. Dr. Dobos László szólt a Jászok Egyesületéről, valamint „A Jászságért” Alapítvány sikeres könyvkiadói tevékenységéről, az előfizetői hálózat eredményes működtetéséről.

A Jászok Egyesülete minden alkalmat megragad és lehetőségeket kutat fel annak érdekében, hogy forrást teremtsen az értékörző kiadványok megjelentetéséhez. Ilyen sikeres lobbieredménye volt egyebek között a Rubicon folyóirat jászoknak szentelt száma.

A jász öntudatról dr. Dobos László úgy vélekedett, hogy annak alapja abban a tényben keresendő, hogy a jászok a maguk urai voltak. Maguk szervezték

élő közösségi tér, amely az öntudatmegőrzés remek tárgyasult példája – fogalmazott az előadó.

Az előadás végére választ kaptak a jelenlévők arra is, hogy miként értelmezhető a hideghónaljú jelző. E szerint a jász ember nehezen hevülő, megfontolt, lélekben idealista, cselekvésben realista.

A közösségteremtő és jász öntudatot elmélyítő kiváló előadást az Egyesület nevében Zsigri Lászlóné Marika saját készítésű perkelttortából formázott Lehel kürttel köszönte meg.

Dr. Körei Nagy Katalin
 hagyományörző

Elemi csapások a Jászságban

Figyelemfelkeltő című előadással érkezett a Jászsáoszentszentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesülethez 2024. január 19-én Vincze János Farkas, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Levéltár levéltárosa. A megjelentek között Simon Károly egyesületi elnök külön köszöntötte Horváth Gergőt, a levéltár igazgatóhelyettesét, valamint Talált József emeritus jászkapitányt.

Vincze János Farkas
Fotó: Körei Nagy Katalin

A Jászságban a 18–19. században elszenvedett elemi csapások bemutatása sok érdeklődőt vonzott. Az előadásból meg tudhatóan a téma kutatóinak nincs egyszerű dolguk, mivel évszázadokra visszanyúlóan nem állnak rendelkezésre mérési adatok. Forrásként szolgálnak naplók, évkönyvek, középkori oklevelek, anyakönyvek, igazgatási, gazdasági és peres iratok vagy éppen az egyház által vezetett historia domus, azaz a „háztörténet”.

Thököly Imre naplója például jászberényi adatokat is tartalmaz a Zagyva áradásáról. Rögzíti, hogy az ár a templom rongálódását okozta, de egy 1694-ben kelt naplóbejegyzésben olvasható a jászárokszállási sáskajárás is.

Az elemi csapások közül az árvíz mindig jelentős kártétellel járt. Bél Mátyás leírásából megismerhetők 1730-ban Szolnokról Szentgyörgyre érkező akkora sár fogadta, hogy abban elakadt. A víz hiánya, az aszály legalább ilyen pusztító volt. Egy levél rögzítette, hogy 1790–1791-ben a szárazság olyan éhínséget okozott, hogy a gyékény gumójának felhasználásával készítették az emberek pogácsát, egyebek között Jászkiisén is.

A ferences rendi szerzetesek 1806-ban Jászberényben turbo, azaz forgószerű jelenséget dokumentáltak, 1727. április közepén pedig három nap és három éjjel hó esett Jászfényszarun.

A földrengés sem kímélte a Jászságot. Az 1868. évi közismert rengést megelőzően 1763. június 28-án, 1772-ben és 1806. szeptember 22-én is megmozdult a föld Jászberényben. Az 1772. évi földmozgás a templomot is megrongálta, az 1806. éviről pedig az tudható, hogy egy „Mi Atyánk és egy Üdvözlégy” idejéig tartott.

A vulkán kitörések több ezer km távolságra is éreztetik hatásukat. Nyomukban esőzés, szokatlan nyári havazás, lehülés járt. Az indonéziai Tambora vulkán 1815. évi kitörésével egybeeső alacsonyabb naptevékenység kölcsönhatása eredményeként 15–20 éves hűvös, csapadékos időszak következett, ami a bevett gabonanövények alacsonyabb termésátlagát idézte elő. A Helytörténeti tanács a burgonyatermesztést ösztönözte, így terjedt el, és ekkor vált népszerűvé a burgonya a Jászságban. Az időjárás a vallásosággal is összekapcsolódott. Bizonyos jelenségeknek isteni jelet tulajdonítottak. A jászberényi Szent-kút keletkezése egy jég-esőhöz kapcsolódik, amikor is egy kis dombból víz fakadt. A feltehetően egy villámárvíz következtében fakadó forrás létrejött a vízfakasztó szent, Szent László napjával esett egybe, így a gyógyhatásban való hit körülményei adottak voltak.

Tudományos alap nélkül ugyan, de a 20. századig fennmaradt a vihar elé harangozás szokása, ugyanis a harangzúgásnak viharűző képességet tulajdonítottak. Ez később viharágyúzássá alakult arra a megfigyelésre alapítottnak, hogy a nagyobb csaták során keletkezett égéstermék a mikrokörnyezet időjárására hatást gyakorolt.

Az 1950-es évekből fennmaradt anekdota szerint Jászszentandrason a helyi csősz ágyúval akarta elűzni a viharfelhőket, de próbálkozása sajnos végzetes tragédiába torkolt.

Az élvezetes történetekkel színesített, gazdagon illusztrált előadás végére nyilvánvalóvá vált, hogy a természeti jelenségek egymással összefüggenek, kölcsönhatásban állnak, s a hallgatóság arra is választ kapott, hogy a Tambora vulkán kitörése miként kapcsolódik a jászági burgonyatermesztés fellendüléséhez.

Dr. Körei Nagy Katalin
hagyományörző

Lapunk szerzői

Bolla János emeritus jászkapitány, Jászberény
Csőrgő Terézia ny. középiskolai tanár, Jászberény

Farmosi László amatőr költő, Hatvan

Gulyás András Zoltán régész, múzeumigazgató, Jászberény

Koczáné dr. Fehérvári Mária polgármester, Jászboldogháza

Dr. Körei Nagy Katalin hagyományörző, Jászberény

Lőrincz Ibolya ny. középiskolai tanár, Budapest

Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény

Dr. Órsi Julianna társadalomkutató, Túrkeve

Prokai Gábor művészettörténész, Dunakeszi

Rideg István ny. középiskolai tanár, Karcag

Dr. Selmeczi László régész, Budapest

Székely Gábor Attila helytörténeti kutató, magánygyűjtő, Kunszentmiklós

Tajti-Hajós Sándor amatőr költő, Túrkeve

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény

Veresegyházi Béla ny. iskola-igazgató, Tápiószéle

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma

Jászsági Önkormányzatok Szövetsége

Személyi jövedelem adó 1 %-a

Jász Múzeum

Nemzeti
Kulturális
Alap

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2024. április végén** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2024. március 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel./fax: 57/502-610; 06 30 365 8724

E-mail: bathoedit56@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió

Kft. Tel.:30/230-4521 • www.ccstudio.hu